

Geldstromen tussen het Rijk en de provincie Fryslân

Dr. J. Veenstra

Mede mogelijk gemaakt door:

rijksuniversiteit
 groningen

COELO

Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden

COELO
Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden
Faculteit Economie en Bedrijfskunde
Rijksuniversiteit Groningen
www.coelo.nl

COELO-rapport 18-3

© COELO, Groningen, 2018

Aan het verzamelen en het verwerken van de gegevens voor deze uitgave is de grootst mogelijke zorg besteed. Iedere aansprakelijkheid voor de gevolgen van activiteiten die op basis van deze gegevens worden ondernomen wordt echter afgewezen.

Inhoud

Voorwoord	4
Managementsamenvatting	5
1 Inleiding	7
1.1. Algemeen	7
1.2. Complicaties	9
1.3. Uitgangspunten	9
1.4. Opzet rapport	10
2 Belasting- en premie-inkomsten van het Rijk	11
2.1. Algemeen	11
2.2. Regionale verdeling belastingen	13
2.3. Overzicht	19
3 Uitgaven van het Rijk	22
3.1. Uitgaven per departement	22
3.2. Overzicht uitgaven	32
3.3. Niet-belastingontvangsten	37
3.4. Overzicht niet-belastingontvangsten	38
4 Inkomsten en uitgaven vergeleken	41

Voorwoord

Dit onderzoek is uitgevoerd door het Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden (COELO) in opdracht van de Fryske Nasjonale Partij (FNP) en is gefinancierd door de Onafhankelijke Senaatsfractie.

De auteur bedankt Sybren Posthumus (FNP) voor het aandragen van gegevens. Ook is dank verschuldigd aan Maarten Allers voor commentaar op eerdere versies van dit rapport.

De inhoud van COELO-rapporten wordt altijd door de onderzoekers vastgesteld, zonder inhoudelijke sturing van de opdrachtgever. Het conceptrapport wordt aan de opdrachtgever ter lezing voorgelegd, waarna eventuele voorstellen voor tekstuele verbeteringen of verhelderingen naar eigen inzicht door de onderzoekers worden verwerkt. De inhoud van dit rapport komt dan ook geheel voor rekening van de auteur en weerspiegelt niet noodzakelijk de visie van de opdrachtgever.

Managementsamenvatting

Dit rapport doet verslag van een onderzoek naar de financiële geldstromen tussen de Rijksoverheid en de (ingezetenen van de) provincie Fryslân. We nemen hierbij de rijksbegroting over 2018 als uitgangspunt. Binnen de rijksbegroting zijn drie soorten financiële stromen te onderscheiden: rijksuitgaven, rijksbelastingen en premies, en niet-belastingontvangsten (alle overige inkomsten van het Rijk).

- De rijksuitgaven zijn verantwoord per begroting. Binnen elke begroting zijn de uitgaven weer verder uitgesplitst in gedetailleerde posten. Uiteindelijk nemen we 92% van de uitgaven (276 van het totaal van 301 miljard euro) mee in onze berekeningen. Fryslân kent relatief lage aandelen in uitgaven aan het wetenschappelijk onderwijs (0,00%), onderzoek en wetenschappen (0,14%), defensie (1,71%) en apparaatskosten (2,46%). De hoogste Friese aandelen vinden we bij het provinciefonds (11,31%), uitgaven aan rechtbanken (5,30%), het hoger beroepsonderwijs (4,85%) en uitkeringen aan jonggehandicapten (4,70%).

Als we alle uitgaven samennemen komt het (gewogen) aandeel voor Fryslân uit op 3,63%. Dus: 3,63% van alle rijksuitgaven komt in Fryslân terecht. Echter, naar schatting komt circa 6% van de rijksuitgaven (circa 15 miljard euro) in het buitenland terecht. Als we alleen kijken naar de rijksuitgaven die in Nederland terechtkomen is het Friese aandeel 3,86%. Dit is (iets) hoger dan het gemiddelde van de andere provincies. Immers, 3,78% van de bevolking woont in Fryslân. Uitgedrukt per inwoner zijn de totale uitgaven aan Fryslân 15.524 euro per jaar. Gemiddeld voor heel Nederland is dit 15.379 euro per inwoner. Fryslân ontvangt dus meer dan gemiddeld.

Dit verschil (145 euro) is echter relatief klein. Aangezien de cijfers altijd met voorzichtigheid geïnterpreteerd moeten worden (niet alle cijfers zijn bekend, soms moet worden volstaan met een benadering), kunnen we niet met zekerheid zeggen dat men in Fryslân inderdaad meer ontvangt dan in de rest van Nederland.

- De belasting- en premie-inkomsten bestaan uit indirecte belastingen (onder meer invoerrechten en omzetbelasting), directe belastingen (onder meer inkomstenbelasting en vennootschapsbelasting) en premies voor de volks- en werknemersverzekeringen. We kunnen voor 97% van deze inkomsten een adequate benadering geven van de verdeling ervan over provincies. Van deze belastingen betalen ingezetenen van de provincie Fryslân 3,14%. Uitgedrukt per inwoner is dit minder dan het gemiddelde. Immers, 3,78% van de bevolking woont in Fryslân. De invoerrechten kennen het laagste Friese aandeel (1,22%); de accijnzen, de vennootschapsbelasting en de energiebelasting zitten het hoogst (ruim 4 procent). De totale belastingbetaling per inwoner in Fryslân is 13.298 euro, terwijl dit voor heel Nederland

gemiddeld 16.020 euro is. Hieruit blijkt dus dat inwoners van Fryslân relatief minder belasting en premie betalen dan de rest van Nederland.

- De niet-belastingontvangsten bestaan onder meer uit boetes en gasbaten. Het gaat om 6 procent van de totale rijksinkomsten. In totaal kunnen we voor 61% van deze ontvangsten uitspraken doen over de regionale verdeling. Fryslân kent een relatief laag aandeel als het gaat om verkeersboetes (1,53%). Het hoogste aandeel vinden we bij de aardgasbaten (10,59%). Gemiddeld is het aandeel 4,77%, wat beduidend hoger is dan het percentage van de Friese bevolking (3,78%). Uitgedrukt per inwoner zijn de totale niet-belastingontvangsten afkomstig uit Fryslân 841 euro per jaar. Gemiddeld voor heel Nederland is dit 652 euro per inwoner. Fryslân betaalt dus meer dan gemiddeld aan niet-belastingontvangsten.

Onderstaande tabel zet alle informatie nog eens op een rijtje. Uit de tabel blijkt dat Fryslân per inwoner minder bijdraagt aan de Rijksbelastingen dan de gemiddelde Nederlander. Het verschil is 2.722 euro per jaar. Wat de overige (niet belasting) ontvangsten betreft draagt Fryslân juist meer bij (een verschil van 189 euro per inwoner per jaar). Qua totale ontvangsten draagt Fryslân 2.534 euro minder bij dan gemiddeld.

Wat de Rijksuitgaven betreft krijgt Fryslân per inwoner juist meer dan de gemiddelde Nederlander. Dit verschil bedraagt 145 euro.

Per saldo is Fryslân dus een netto-ontvanger van rijks gelden. Het batig saldo per inwoner ten opzichte van het gemiddelde in Nederland bedraagt 2.679 euro (2.534+145).

Overzicht van de financiële stromen tussen het Rijk en Fryslân.

	Begroting 2018		Bedrag per inwoner			
	(in miljoenen euro's)	% van totaal	Aandeel Fryslân	Fryslân	Nederland	Vershil
Totale belasting- en premieontvangsten	282.525	100,00%				
Totale belasting- en premieontvangsten (meegenomen)	274.441	97,14%	3,14%	13.298	16.020	-2.722
Totale niet-belastingontvangsten	19.390	100,00%				
Totale niet-belastingontvangsten (meegenomen)	11.860	61,17%	4,77%	841	652	189
Totaal ontvangsten	301.915	100,00%				
Totaal ontvangsten (meegenomen)	286.301	94,83%	3,20%	14.139	16.672	-2.534
Totale uitgaven	301.281	100,00%				
Totale uitgaven (meegenomen)	276.474	91,77%	3,63%	15.524	15.379	145

1 Inleiding

1.1. Algemeen

De Fryske Nasjonale Partij (FNP) is van plan om in het voorjaar van 2018 haar visie uit te brengen waarin zal worden ingegaan op de gewenste positie en het gewenste takenpakket van de provincie Fryslân. In dit kader wil de FNP de huidige financiële stromen tussen het Rijk en de (ingezetenen van de) provincie in kaart laten brengen. Dit rapport geeft de uitkomsten van dit onderzoek.

Er bestaan geen pasklare overzichten met informatie over hoeveel (rijks)belasting er in totaal wordt betaald per regio, of hoeveel elke regio van het Rijk ontvangt.¹ Om hier toch inzicht in te krijgen is in dit rapport getracht een zo goed mogelijke benadering te geven. Om de financiële stromen tussen het Rijk en Fryslân in kaart te brengen nemen we de rijksbegroting voor 2018 als uitgangspunt. Deze begroting geeft een overzicht van de inkomsten en uitgaven van het Rijk, uitgesplitst naar verschillende categorieën (zie figuur 1). We zijn vervolgens per categorie zo goed mogelijk nagegaan hoe de regionale verdeling hiervan is. Voor sommige posten is de verdeling bekend, voor de meeste moest een benadering worden gevonden.

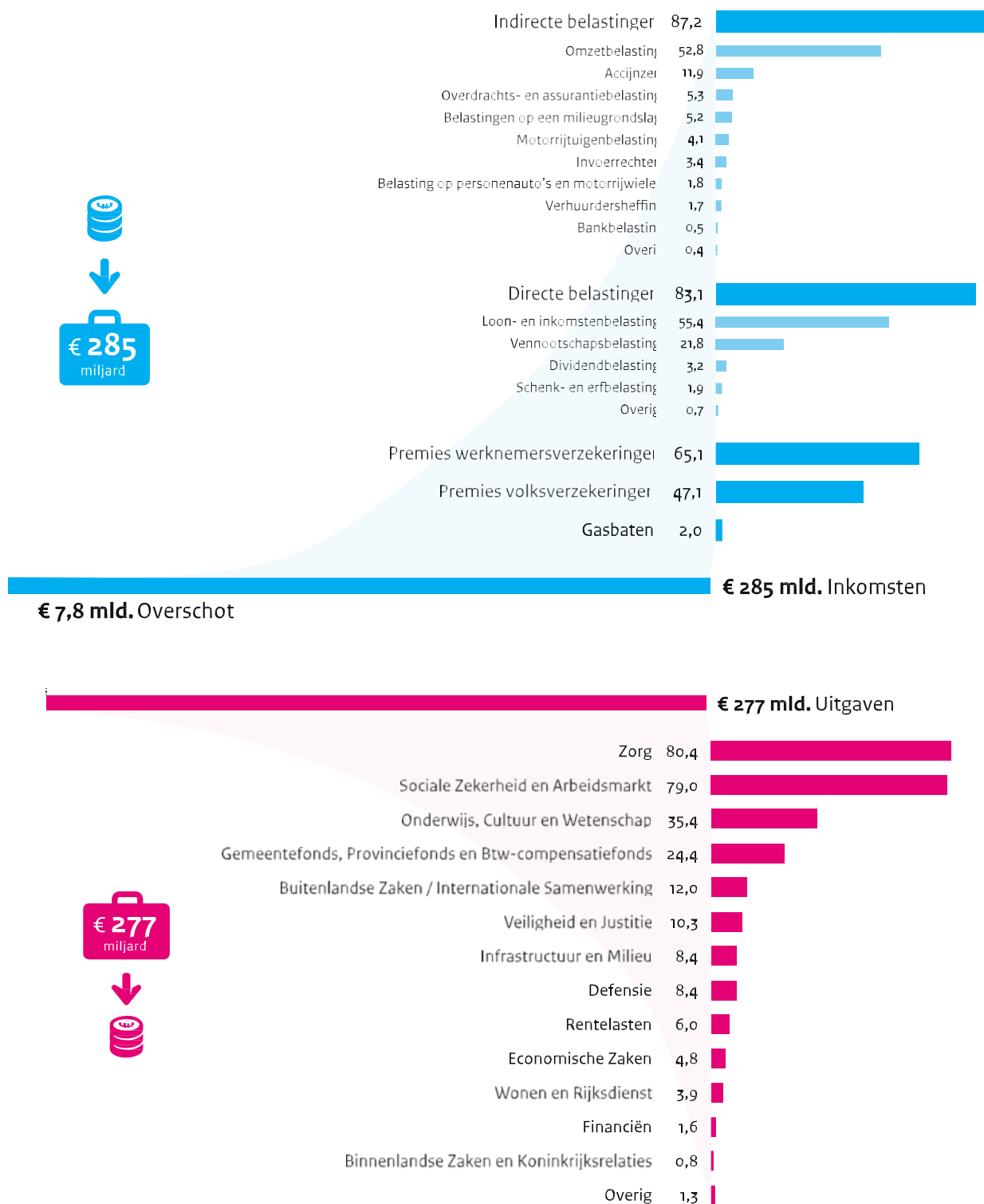
Zo is het niet bekend hoeveel omzetbelasting (btw) er per regio wordt betaald, maar er zijn wel gegevens over de bruto toegevoegde waarde per provincie. Op eenzelfde manier is de regionale verdeling van uitgaven van het politieapparaat niet bekend, maar wel de omvang van de regionale eenheden. Als we aannemen dat de uitgaven 1-op-1 samenhangen met de omvang, dan kan worden geschat welk deel van deze uitgaven in Fryslân terecht komt.

Omdat de omvang van dit onderzoek beperkt is, is hierbij gekozen om vooral te focussen op de belangrijkste posten, gemeten in financiële omvang. Zodoende kan van een groot deel van de rijksuitgaven en -inkomsten de regionale verdeling worden benaderd.

---

¹ Zie bijvoorbeeld: <http://www.binnenlandsbestuur.nl/financien/opinie/columns/netto-betaler.98394.lynkx>

Figuur 1: overzicht inkomsten en uitgaven Rijksoverheid 2018

Bron: Tweede Kamer (2017), vergaderjaar 2017-2018, 34 775, nr. 2

1.2. Complicaties

Voor de meeste categorieën zal de regionale indeling van rijks gelden redelijk te schatten zijn. Maar een schatting blijft uiteraard altijd enigszins onzeker. Ten eerste komt dit door een gebrek aan gegevens. Het zal niet altijd bekend zijn hoe bepaalde belastinggrondslagen regionaal verdeeld zijn. Maar daarboven zijn er nog een paar complicaties.

Voor belastingen die betaald worden door bedrijven, is het moeilijk aan te geven wie uiteindelijk de belasting betaalt. Een filiaal van een supermarkt zal over haar winst inkomstenbelasting moeten betalen. De vraag is echter, wie draagt deze belasting uiteindelijk? De winst komt immers toe aan de eigenaren (aandeelhouders) van de supermarkt, dus betalen zij uiteindelijk ook de belasting. De vraag is dus waar deze aandeelhouders wonen (want vanuit die regio wordt uiteindelijk de belasting betaald). Dergelijke complicaties zullen in veel gevallen niet (volledig) te beantwoorden zijn.

Ook kan er een verschil zitten tussen wie wettelijk gezien de belasting betaalt en wie de economische last ervan draagt. Bij de omzetbelasting bijvoorbeeld (btw) draagt de verkoper de belasting af. De verkoper kan de belasting echter deels opvangen door de prijs van zijn product of dienst te verhogen. De consument (die wellicht elders woont) betaalt dan ook een deel van de belasting. Welk deel van de btw wordt betaald door verkopers en welk deel door consumenten is niet te achterhalen. We zullen dan ook moeten aannemen dat de consument in dezelfde provincie is gevestigd als de verkoper.

Een derde complicatie kan ontstaan bij het bepalen van de baten van rijksuitgaven. Als het Rijk bijvoorbeeld een dijk verhoogt zijn er twee groepen mensen die hiervan profiteren. Ten eerste de personen die worden ingehuurd voor de klus (de directe financiële stroom), en ten tweede alle Nederlanders die profiteren van de extra veiligheid (de maatschappelijke baat). Dit onderzoek richt zich op het meten van geldstromen.

1.3. Uitgangspunten

Dit rapport neemt de rijksbegroting voor 2018 als uitgangspunt. Om de regionale verdeling van de uitgaven en inkomsten te achterhalen gebruiken we verschillende databronnen. We nemen hierbij steeds de meest recente cijfers die beschikbaar zijn. Dit wordt per categorie steeds aangegeven. Om vergelijking mogelijk te maken drukken we inkomsten en uitgaven vervolgens uit in euro's per inwoner. We gaan hierbij uit van de inwoneraantallen in 2016, verkregen via de website van het CBS. Tabel 1 geeft een overzicht van de inwoneraantallen per provincie.

Tabel 1: Aantal inwoners per provincie juli 2016.

Groningen	580.974
Fryslân	647.054
Drenthe	491.140
Overijssel	1.149.394
Flevoland	409.900
Gelderland	2.053.428
Utrecht	1.289.852
Noord-Holland	2.820.292
Zuid-Holland	3.660.959
Zeeland	382.064
Noord-Brabant	2.520.421
Limburg	1.115.540
Totaal Nederland	17.121.018

Bron: CBS, Statline

1.4. Opzet rapport

Dit rapport is als volgt opgebouwd. Hoofdstuk 2 gaat nader in op de belasting- en premie-inkomsten van het Rijk. Hoofdstuk 3 richt zich op de uitgaven² van het Rijk. Hoofdstuk 4 legt de inkomsten en uitgaven naast elkaar en gaat na wat de provincie Fryslân per saldo betaalt en ontvangt.

---

² Hieronder vallen ook niet-belastingontvangsten (negatieve uitgaven). Zie hoofdstuk 3 voor meer informatie.

2 Belasting- en premie-inkomsten van het Rijk

2.1. Algemeen

De inkomsten van het Rijk bestaan uit belastingen, inkomsten uit premies voor de volks- en werknemersverzekeringen en overige (niet-belasting) inkomsten (waaronder de gasbaten). Dit hoofdstuk gaat in op de belasting- en premie-inkomsten. De niet-belastingontvangsten worden behandeld in paragraaf 3.3. Tabel 2 geeft een overzicht van de verwachte belasting- en premie-inkomsten van het Rijk voor 2017 en 2018.

Ingezetenen in Nederland betalen niet alleen belastingen aan het Rijk, maar ook aan de provincie, de gemeente en het waterschap waarin men gevestigd is. De rijksbelastingen vormen hierbij veruit de grootste lastenpost (zo'n 95 procent van de totale belastingen gaat naar het Rijk, 0,6 procent naar de provincie, 3,4 procent naar de gemeente, en 1,0 procent naar het waterschap).³ Die laatste drie categorieën zijn eenvoudig in te delen per regio: er kan immers gemakkelijk worden achterhaald wat men per provincie, gemeente en waterschap betaalt.^{4,5} De regionale oorsprong van belastingen aan het Rijk (inkomstenbelasting, btw, etc.) is echter niet bekend. Uiteraard wordt een deel van deze belastingen betaald door Friese ingezetenen (huishoudens en bedrijven). Er zijn echter geen pasklare cijfers die aangeven hoeveel precies. Dit zal daarom zo goed mogelijk moeten worden geschat.

We gaan hieronder daarom per inkomstenpost van Tabel 2 na, in hoeverre de regionale verdeling van de belastinggrondslag bekend is.

---

³ Bron: COELO (2017) *Atlas van de lokale lasten*.

⁴ Zie voor een overzicht COELO (2017) *Atlas van de lokale lasten*.

⁵ Hierop zijn wel enkele uitzonderingen. Zo wordt bijvoorbeeld de toeristenbelasting voor een groot deel betaald door niet-ingezetenen van de gemeente die de belasting heft. Wie precies de toeristenbelasting betaalt is niet bekend. Hetzelfde geldt voor de parkeerbelasting. De totale belastingopbrengst is echter klein ten opzichte van de andere belastingen.

Tabel 2: Geraamde belasting- en premieontvangsten voor 2018.

	Begroting 2018 (in miljoenen euro's)	% van totaal
Indirecte belastingen	87.186	30,86%
Invoerrechten	3.389	1,20%
Omzetbelasting	52.814	18,69%
Belasting op personenauto's en motorrijwielen	1.793	0,63%
Accijnzen	11.891	4,21%
– <i>Accijns van lichte olie</i>	4.322	1,53%
– <i>Accijns van minerale oliën, anders dan lichte olie</i>	3.968	1,40%
– <i>Tabaksaccijns</i>	2.487	0,88%
– <i>Alcoholaccijns</i>	310	0,11%
– <i>Bieraccijns</i>	449	0,16%
– <i>Wijnaccijns</i>	355	0,13%
Belastingen van rechtsverkeer	5.265	1,86%
– <i>Overdrachtsbelasting</i>	2.755	0,98%
– <i>Assurantiebelasting</i>	2.510	0,89%
Motorrijtuigenbelasting	4.143	1,47%
Belastingen op een milieugrondslag	5.228	1,85%
– <i>Afvalstoffenbelasting</i>	90	0,03%
– <i>Energiebelasting</i>	4.857	1,72%
– <i>Waterbelasting</i>	282	0,10%
– <i>Brandstoffenheffingen</i>	0	0,00%
Verbruiksbelasting van alcoholvrije dranken e.a.	267	0,09%
Belasting op zware motorrijtuigen	174	0,06%
Verhuurderheffing	1.750	0,62%
Bankbelasting	473	0,17%
Directe belastingen	82.922	29,35%
Inkomstenbelasting kas	-3.510	-1,24%
Loonbelasting kas	58.944	20,86%
Dividendbelasting	3.250	1,15%
Kansspelbelasting	540	0,19%
Vennootschapsbelasting	21.768	7,70%
– <i>Gassector kas</i>	150	0,05%
– <i>Niet-gassector kas</i>	21.618	7,65%
Erf- en schenkbelasting	1.931	0,68%
Overige Belastingontvangsten	183	0,06%
– <i>Belasting- en premieontvangsten Caribisch Nederland</i>	157	0,06%
Totaal belastingen	170.291	60,27%
Premies volksverzekeringen (EMU)	47.116	16,68%
Premies werknemersverzekeringen	65.117	23,05%
– <i>waarvan zorgpremies</i>	38.547	13,64%
Totaal belasting- en premieontvangsten op EMU- basis	282.525	100,00%

Bron: Tweede Kamer (2017), vergaderjaar 2017-2018, 34 775, nr. 2.

2.2. Regionale verdeling belastingen

Invoerrechten

Invoerrechten zijn belastingen die worden geheven over geïmporteerde goederen en vormen 1,20% van de totale belasting- en premie-inkomsten (zie Tabel 2). Via het CBS zijn cijfers bekend over de totale import- en exportwaarde per provincie. De totale importwaarde van Fryslân is bijvoorbeeld 8,8 miljard euro in 2016, op een landelijk totaal van 291 miljard, oftewel 1,22%. Het is echter niet bekend wat de precieze importtarieven per provincie zijn (de importtarieven hangen namelijk af van het soort goed dat geïmporteerd wordt).⁶ Daarom zullen we moeten aannemen dat de gemiddeld betaalde tarieven gelijk zijn per provincie, en dat dus 1,22% van de totale invoerrechten betaald wordt vanuit Fryslân.⁷ Om na te gaan of dit relatief veel of weinig is, is het zinvol om te bedenken dat het aandeel Friese inwoners 3,78% is. De betaalde invoerrechten vanuit Fryslân zijn dus relatief laag.⁸ Een andere manier om dit in te zien is door de bedragen per inwoner uit te drukken. Het bedrag aan invoerrechten per inwoner is in Fryslân 64 euro, waar dit voor heel Nederland 198 euro is.

Een complicatie hierbij is dat er geen gegevens zijn over de hoofdvestigingen van bedrijven. Waar een bedrijf meerdere vestigingen heeft, worden de CBS-gegevens over importwaarden toegerekend naar rato van het aantal werknemers van deze vestigingen. Echter, uiteindelijk komt de belasting voor rekening van de eigenaren/hoofdvestiging. Binnen dit onderzoek is het niet mogelijk hier dieper op in te gaan.

Omzetbelasting

De omzetbelasting (belasting op de toegevoegde waarde, btw) is een belasting op de verkoop van goederen of diensten. Er zijn geen regionale cijfers over btw-afdrachten beschikbaar. Wel beschikbaar is de bruto toegevoegde waarde tegen marktprijzen, per bedrijfstak (SBI) en per provincie. De bruto toegevoegde waarde is gedefinieerd als het resultaat van productie minus de inkoopwaarde van de omzet. De SBI (Standaard Bedrijfsindeling) is een hiërarchische indeling van bedrijven naar voornaamste activiteit. Het is echter niet geheel duidelijk of dit overzicht compleet is, aangezien niet alle SBI-takken genoemd worden in deze CBS-cijfers. Toch is dit de meest accurate benadering van de belastinggrondslag.

---

⁶ Zie bijvoorbeeld:

https://www.belastingdienst.nl/wps/wcm/connect/bldcontentnl/belastingdienst/prive/douane/goederen_ontvangen_uit_het_buitenland/van_organisaties_en_bedrijven/hoe_bereken_ik_de_belasting_bij_invoer_internetaankopen

⁷ In de CBS-cijfers wordt wel onderscheid gemaakt naar verschillende goederen, maar het is onduidelijk wat de tarieven binnen deze groepen zijn.

⁸ Als de importeur in een andere provincie zit, maar de goederen verkoopt in Fryslân, betalen Friezen indirect toch mee aan de invoerrechten (de invoerrechten worden deels doorbelast). Het is echter onmogelijk om dergelijke complicaties verder uit te zoeken.

Nederland kent twee btw-tarieven: het hoge (21%) en het lage tarief (6%).⁹ Voor de meeste goederen geldt het hoge tarief. Het lage tarief is onder meer van toepassing op levensmiddelen en boeken. Wat de gemiddelde tarieven per SBI-sector zijn is echter onbekend. We gaan er in onze benadering daarom vanuit dat in elke bedrijfstak gemiddeld hetzelfde btw-tarief geldt.

De meest recente cijfers die beschikbaar zijn hebben betrekking op 2013. In dat jaar was de totale toegevoegde waarde in Fryslân ruim 6 miljard euro, op een landelijk totaal van bijna 273 miljard, oftewel een aandeel van 2,22% procent. Uitgedrukt per inwoner komt dit neer op een bedrag aan btw van 1.810 voor Fryslân en 3.085 voor Nederland. De bijdrage vanuit Fryslân is dus lager dan gemiddeld.

Deze getallen moeten vanwege verschillende redenen met enige voorzichtigheid worden geïnterpreteerd. Ten eerste: btw wordt deels door consumenten en deels door producenten betaald. Het is bijvoorbeeld mogelijk dat de verkopende partij de btw moet afdragen, maar deze belasting (deels) doorrekent in hogere prijzen voor de consument. Welk deel van de btw door producenten en consumenten wordt betaald is binnen dit onderzoek niet te achterhalen. We kunnen wel redelijk veilig stellen dat het deel dat door consumenten wordt betaald grotendeels binnen de provincie blijft. Bijvoorbeeld: Friese supermarkten zullen voor het grootste deel worden bezocht door Friese consumenten. Voor het deel dat door producenten wordt betaald zijn er twee opties:

- Het bedrijf is beursgenoteerd en dus in handen van (vele) aandeelhouders, die uiteindelijk de rekening van de omzetbelasting betalen. Het is echter onmogelijk om te achterhalen wie dit zijn en waar ze gevestigd zijn.
- Het bedrijf heeft een hoofdvestiging waar de eigenaren zitten die uiteindelijk de belasting betalen. Deze hoofdvestiging hoeft niet per se in dezelfde provincie te zitten als de overige vestigingen. Bijvoorbeeld: een supermarkt (in privaat eigendom) verkoopt een product in Fryslân en draagt daarover btw af. In de CBS-cijfers wordt deze toegevoegde waarde in Fryslân toegerekend. Echter, de uiteindelijke rekening komt terecht bij het hoofdkantoor (waar de eigenaren gevestigd zijn). Het is binnen dit onderzoek echter onmogelijk om te achterhalen waar hoofdvestigingen van bedrijven zich bevinden. Bovenstaande berekening gaat er dus impliciet vanuit dat het hoofdkantoor in dezelfde provincie is gevestigd als waar de toegevoegde waarde wordt gegenereerd.

Belasting op personenauto's en motorrijwielen

De belasting op personenauto's en motorrijwielen (bpm) wordt betaald bij verkoop van voertuigen en is afhankelijk van de CO₂-uitstoot (personenauto's) of cataloguswaarde (bestelauto, kampeerauto, motor). We hebben echter geen informatie kunnen vinden over verkochte personenauto's per provincie. We laten deze belasting daarom buiten beschouwing. Het gaat naar verhouding om een kleine belasting (0,63% van de totale belasting- en premieopbrengst).

---

⁹ Het lage btw-tarief wordt verhoogd van 6 naar 9 procent (VVD, CDA, D66 en ChristenUnie, Vertrouwen in de toekomst, Regeerakkoord 2017-2021).

Accijnzen

Accijnzen zijn extra belastingen die worden geheven op bepaalde goederen. Zoals Tabel 2 aangeeft worden de accijnzen ingedeeld in zes categorieën (lichte oliën (benzine), overige minerale oliën (zoals diesel), tabak, alcohol, bier en wijn). Voor elk van deze categorieën hebben we de regionale verdeling van de grondslagen benaderd.

- Het gebruik van lichte en overige minerale oliën hangt voor het grootste deel samen met het gebruik van vervoersmiddelen. We nemen daarom het aantal reizigerskilometers per auto als benadering. De meest recente gegevens hieromtrent komen uit 2015. In dat jaar maakten Friese automobilisten 3,9 miljard autokilometers, wat neerkomt op 4,00% van het Nederlandse totaal. We gaan er daarom vanuit dat 4,00% van deze belastingen worden betaald door Friezen.¹⁰ Per inwoner komt dit neer op een bedrag van 513 euro voor Fryslân en 484 euro voor Nederland.
- Recente gegevens over de consumptie van tabak en alcohol (en bier en wijn) zijn niet beschikbaar, zodat we moeten terugvallen op de gezondheidsmonitor uit 2012.¹¹ Deze monitor geeft per gemeente aan welk percentage van de inwoners rookt en/of drinkt. In Friesland rookt 23,46% en drinkt 82,99%, in het gehele land zijn deze percentages 22,79% en 82,17%. Zo beredeneerd komt 3,98% procent van de tabaksconsumptie en 3,91% procent van de alcoholconsumptie voor rekening van Friezen. Dit zouden dan ook de Friese aandelen in de belastinginkomsten zijn. Per inwoner komt dit neer op respectievelijk 153 en 67 euro voor Fryslân. Landelijk is dit 145 en 65 euro.

Overdrachtsbelasting

Overdrachtsbelasting moet worden betaald bij aankoop van een onroerende zaak (woning, bedrijfspand, stuk grond). De grondslag is de verkoopprijs van de betreffende onroerende zaak. Via de website van het kadaster is informatie beschikbaar over het aantal verkochte woningen per provincie en de gemiddelde koopsom (periode 1995 tot en met het tweede kwartaal in 2017). Zodoende kan dus ook de totale koopsom per provincie worden berekend (= aantal verkochte woningen * gemiddelde koopsom). Informatie over verkochte bedrijfspanden en grond is op provincieniveau niet publiekelijk beschikbaar. In de eerste twee kwartalen van 2017 zijn in Fryslân 4117 woningen verkocht, met een gemiddelde koopsom van ruim 199.000 euro. Dit komt neer op een koopsom van ruim 820 miljard euro, oftewel 2,71% procent van de landelijke koopsom. We gaan er daarom vanuit dat 2,71% procent van de overdrachtsbelasting door Friezen wordt betaald. Dit komt neer op een bedrag van 115 euro per inwoner in Fryslân, waar dit landelijk 161 euro is.

Assurantiebelasting

De assurantiebelasting is een belasting op verzekeringen. We hebben echter geen informatie kunnen vinden over verzekeringspremies per provincie. We laten deze

---

¹⁰ Een deel van de accijnzen zal uiteraard worden opgebracht door buitenlandse automobilisten die hier tanken.

Hierover zijn echter geen cijfers beschikbaar.

¹¹ In 2016 is ook een gezondheidsmonitor uitgevoerd, maar daarin zijn geen cijfers opgenomen omtrent rook- en drinkgedrag.

belasting daarom buiten beschouwing. Het gaat om 0,89% van de totale belasting- en premieopbrengst.

Motorrijtuigenbelasting

De motorrijtuigenbelasting (wegenbelasting) is een belasting over het bezit van motorvoertuigen. De hoogte van de belasting hangt af van het type voertuig, het gewicht, de brandstof en de milieuvriendelijkheid van het voertuig. Bovenop de motorrijtuigenbelasting komen de provinciale opcenten die worden geïnd door de provincie (het tarief kan verschillen per provincie). Deze laten we hier echter buiten beschouwing omdat dit niet valt onder financiële stromen tussen het Rijk en de provincies. In de septembercirculaire provinciefonds uit 2017¹² worden per provincie de hoofdsommen van de motorrijtuigenbelasting gegeven, als elke provincie hetzelfde tarief (namelijk het tarief dat gold op 1 april 1995) zou hanteren. Zodoende zijn de verschillen in belastinggrondslag te berekenen. Hieruit blijkt dat de grondslag in Fryslân 3,87% van het totaal is en dat dus 3,87% van de motorrijtuigenbelasting uit Fryslân komt. Per inwoner komt dit neer op een bedrag van 248 euro, waar dit landelijk 242 euro is.

Belastingen op een milieugrondslag

Van de belastingen op een milieugrondslag kent de energiebelasting verreweg de hoogste opbrengst. Omdat de overige belastingen uit deze categorie een relatief kleine opbrengst kennen (hooguit 0,1 procent van de totale opbrengst, zie Tabel 2) en omdat de regionale grondslagen niet bekend zijn, laten we deze buiten beschouwing.

De energiebelasting is een heffing op het gebruik van elektriciteit (tarief per kWh) en aardgas (tarief per m³). Omdat het gemiddelde aardgas- en elektriciteitsgebruik per huishouden per provincie bekend zijn (bron: CBS) kan redelijk worden benaderd hoeveel energiebelasting huishoudens in een bepaalde provincie betalen. Energieverbruik door bedrijven valt hier echter buiten. Hiernaast is het zo dat de tarieven oplopen met het verbruik en het niet bekend is in hoeveel gevallen per provincie dit verhoogde tarief wordt opgelegd. Volgens de CBS-gegevens met betrekking tot huishoudens komt 4,5 procent van het aardgasgebruik en 3,5 procent van het elektriciteitsgebruik voor rekening van Friesland. Onder de huidige tarieven betekent dit dat 4,02% procent van de belastinginkomsten vanuit Fryslân wordt betaald. Per inwoner komt dit neer op een bedrag van 302 euro voor Fryslân en 284 euro voor Nederland.

Verbruiksbelasting van alcoholvrije dranken

Over alcoholvrije dranken wordt een verbruiksbelasting geheven (vergelijkbaar met accijns). We hebben echter geen informatie kunnen achterhalen over de regionale verdeling hiervan. We laten deze belasting daarom buiten beschouwing. Het gaat ook slechts om 0,09% van de totale belasting- en premieopbrengst.

---

¹² Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (2016). Provinciefonds – Decembercirculaire 2016. Den Haag.

Bankbelasting

De bankbelasting is een belasting over ongedekte schulden van banken in Nederland. We hebben echter geen informatie kunnen achterhalen over de regionale verdeling hiervan. We laten deze daarom buiten beschouwing. Het gaat om 0,17% van de totale belasting- en premieopbrengst.

Verhuurderheffing

De verhuurderheffing is een belasting betaald door eigenaren van meer dan 10 sociale huurwoningen (huurwoningen met een huur onder de liberalisatie- of huurtoeslaggrens van € 710,68). Het overgrote deel (circa 85-90 procent) van de verhuurderheffing komt voor rekening van woningcorporaties¹³. De regionale belastinggrondslagen kunnen worden benaderd met behulp van cijfers van www.waarstaatjegemeente.nl. Per provincie is het aantal corporatiewoningen met een huur onder de liberalisatiegrens gegeven. Ook is de gemiddelde woz-waarde van corporatiewoningen bekend. Merk echter op dat in dit gemiddelde ook de woningen met een huur boven de liberalisatiegrens zijn betrokken zodat dit beeld enigszins scheef is. Als we toch uitgaan van deze cijfers kunnen we een benadering geven van de belastinggrondslag per provincie (gemiddelde woz-waarde corporatiewoningen * aantal corporatiewoningen onder de liberalisatiegrens). Hieruit blijkt dat de relatieve grondslag (en dus belastingopbrengst) in Fryslân 2,74% van het totaal is. Dit komt neer op een bedrag van 74 euro per inwoner voor Fryslân. Landelijk is dit 102 euro.

Belasting op inkomen en vermogen

Er zijn verschillende belastingen op inkomen en vermogen. Hieronder vallen de inkomstenbelasting, de loonbelasting en de dividendbelasting. Samen vormen deze drie belastingen ruim 20 procent van de totale inkomsten van het Rijk. Via het CBS zijn cijfers beschikbaar over de belastingen op inkomen en vermogen per provincie. De meest recente gegevens stammen uit 2014. Volgens deze cijfers zouden de betalingen vanuit Fryslân 2.632 euro per persoon bedragen, waar dit landelijk 3.428 euro is. Dit komt neer op een Fries aandeel van 2,90%.

Kansspelbelasting

Kansspelbelasting is een directe belasting die wordt geheven over uitgekeerde prijzen bij kansspelen (bingo's, loterijen, casinospelen, weddenschappen, quizen).¹⁴ Er zijn voor zover wij weten geen gegevens beschikbaar over het aantal kansspelen (of spelers) op regionaal niveau. De belasting is echter verwaarloosbaar klein ten opzichte van de totale inkomsten van het Rijk (0,19% van de totale belasting- en premieopbrengst).

Vennootschapsbelasting

Vennootschapsbelasting wordt geheven over inkomen van rechtspersonen, zoals bv's en nv's en is goed voor 7,70% van de belastinginkomsten. Er zijn geen gegevens

---

¹³ Veenstra, J., Allers, M.A., en Garretsen, J.H. (2016). *Evaluatie verhuurderheffing*. COELO, Groningen.

¹⁴ https://www.belastingdienst.nl/wps/wcm/connect/bldcontentnl/belastingdienst/zakelijk/bijzondere_regelingen/sport_en_belasting/kansspelbelasting/wat_is_een_kansspel

beschikbaar over de winsten van dergelijke ondernemingen per regio. Dit kan echter wel benaderd worden via een omweg door te kijken naar de sectorstructuur per provincie. Per provincie is bekend hoeveel bv's en nv's er zijn per bedrijfstak. Er zijn ook gegevens over de betaalde vennootschapsbelasting per bedrijfstak (op landelijk niveau). Deze gegevens kunnen aan elkaar gekoppeld worden om een schatting te geven van de vennootschapsbelasting per provincie. Een voorbeeld kan dit verduidelijken. Fryslân kent in 2016 190 bv's en nv's in de bedrijfstak Landbouw, bosbouw en visserij. Dit is 7,52% van het totaal in deze sector. Ook is bekend dat er in deze bedrijfstak in totaal 299 miljoen euro aan vennootschapsbelasting is betaald. Als we ervan uitgaan dat 7,52% hiervan door Friese bedrijven wordt betaald, komt dat neer op 22,34 miljoen euro. Als we dit voor elke bedrijfstak doen, is het aandeel van Fryslân in de vennootschapsbelasting 4,17%. Dit komt neer op 1.403 euro per persoon, waar dit landelijk 1.271 euro is.

Erf- en schenkbelasting

Erf- en schenkbelastingen zijn belastingen over respectievelijk erfenissen en schenkingen. Er zijn voor zover ons bekend geen gegevens over de hoogte van erfenissen of schenkingen. Er kan daarom geen schatting worden gedaan van de regionale verdeling van deze belasting. Het gaat om 0,68% van de totale belasting- en premieopbrengst).

Overige belastingontvangsten

De overige belastingontvangsten bestaan vooral uit belasting- en premie-ontvangsten uit Caribisch Nederland. Het aandeel uit Fryslân is daarin dus nul. De andere belastingen die onder deze post vallen zijn verwaarloosbaar klein en zullen niet verder uitgezocht worden.

Premies volksverzekeringen

De premies volksverzekeringen zijn premies die worden betaald om de Algemene Ouderdomswet (AOW), de Algemene Nabestaandenwet (Anw) en de Wet langdurige zorg (Wlz)¹⁵ te bekostigen. Via het CBS zijn cijfers beschikbaar over deze premiebetalingen per provincie. De meest recente gegevens stammen uit 2014. Volgens deze cijfers zouden de betalingen vanuit Fryslân 2.433 euro per persoon bedragen, waar dit landelijk 2.752 euro is. Dit komt neer op een Fries aandeel van 3,34%.

Premies werknemersverzekeringen

De premies werknemersverzekeringen zijn premies die worden betaald om de Werkloosheidswet (WW), Wet op de Arbeidsongeschiktheidsverzekering (WAO), Wet werk en inkomen naar arbeidsvermogen (WIA) en de Ziektewet (ZW) te bekostigen. Via het CBS zijn cijfers beschikbaar over deze premiebetalingen per provincie. De meest recente gegevens stammen uit 2014. Volgens deze cijfers zouden de betalingen vanuit Fryslân 3.484 euro per persoon bedragen, waar dit landelijk 3.803 euro is. Dit komt neer op een Fries aandeel van 3,46%.

---

¹⁵ Voor 2015 was dit de Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten (AWBZ).

2.3. Overzicht

Uit bovenstaande blijkt dat voor de meeste belastingen een redelijke benadering gegeven kan worden van de regionale verdeling. Uiteindelijk nemen we 97,14% van de belastinginkomsten mee in onze berekeningen. Tabel 3 geeft een overzicht van het geschatte Friese aandeel in deze belastingen. De invoerrechten kennen het laagste aandeel (1,22%); de accijnzen, de vennootschapsbelasting en de energiebelasting zitten het hoogst (ruim 4 procent). Als we alle belastingen samen nemen komt het (gewogen) aandeel voor Fryslân uit op 3,14% procent. Uitgedrukt per inwoner is dit minder dan het gemiddelde. Immers, 3,78% van de bevolking woont in Fryslân. De totale belastingbetaling per inwoner in Fryslân is 13.298 euro, terwijl dit voor heel Nederland gemiddeld 16.020 euro is. Ook hieruit blijkt dus dat inwoners van Fryslân relatief minder belasting en premie betalen dan de rest van Nederland.

Hoewel we 2,86% van de belasting- en premieopbrengsten niet meenemen in onze berekeningen, kunnen we met een zekere grenzende waarschijnlijkheid zeggen dat Fryslân minder bijdraagt dan gemiddeld. Pas als Fryslân minstens 25,5% van deze niet-meegenomen belastingen zou betalen, komt het gewogen Friese aandeel in de totale belastingen uit op 3,78% (en dus gelijk aan het percentage inwoners). Voor geen enkele belasting is het aandeel van Fryslân zo hoog.

Tabel 3: Geschat aandeel van Fryslân in de begrote belastinginkomsten van 2018.

	Begroting 2018 (in miljoenen euro's)	% van totaal	Meest recente jaar met gegevens	Geschat aandeel Fryslân	Geschatte belasting in euro per inwoner	
					Fryslân	Nederland
Indirecte belastingen	87.186	30,86%				
Invoerrechten	3.389	1,20%	2016	1,22%	64	198
Omzetbelasting	52.814	18,69%	2013	2,22%	1.810	3.085
Belasting op personenauto's en motorrijwielen	1.793	0,63%				
Accijnzen	11.891	4,21%				
– <i>Accijns van lichte olie</i>	4.322	1,53%	2015	4,00%	267	252
– <i>Accijns van minerale oliën, anders dan lichte olie</i>	3.968	1,40%	2015	4,00%	246	232
– <i>Tabaksaccijns</i>	2.487	0,88%	2012	3,98%	153	145
– <i>Alcoholaccijns</i>	310	0,11%	2012	3,91%	19	18
– <i>Bieraccijns</i>	449	0,16%	2012	3,91%	27	26
– <i>Wijnaccijns</i>	355	0,13%	2012	3,91%	21	21
Belastingen van rechtsverkeer	5.265	1,86%				
– <i>Overdrachtsbelasting</i>	2.755	0,98%	2017	2,71%	115	161
– <i>Assurantebelasting</i>	2.510	0,89%				
Motorrijtuigenbelasting	4.143	1,47%	2017	3,87%	248	242
Belastingen op een milieugrondslag	5.228	1,85%				
– <i>Afvalstoffenbelasting</i>	90	0,03%				
– <i>Energiebelasting</i>	4.857	1,72%	2016	4,02%	302	284
– <i>Waterbelasting</i>	282	0,10%				
– <i>Brandstoffenheffingen</i>	0	0,00%				
Verbruiksbelasting van alcoholvrije dranken e.a.	267	0,09%				
Belasting op zware motorrijtuigen	174	0,06%				
Verhuurderheffing	1.750	0,62%	2015	2,74%	74	102
Bankbelasting	473	0,17%				
Directe belastingen	82.922	29,35%				
Belasting over inkomen en vermogen	58.684	20,77%	2014	2,90%	2.632	3.428
– <i>Inkomstenbelasting</i>	-3.510	-1,24%				
– <i>Loonbelasting</i>	58.944	20,86%				
– <i>Dividendbelasting</i>	3.250	1,15%				
Kansspelbelasting	540	0,19%				
Vennootschapsbelasting	21.768	7,70%	2016	4,17%	1.403	1.271
– <i>Gassector</i>	150	0,05%				
– <i>Niet-gassector</i>	21.618	7,65%				
Erf- en schenkbelasting	1.931	0,68%				
Overige Belastingontvangsten	183	0,06%				
– <i>Belasting- en premieontvangsten Caribisch Nederland</i>	157	0,06%	2017	0,00%	0	0
Totaal belastingen	170.291	60,27%				

	Begroting 2018 (in miljoenen euro's)	% van totaal	Meest recente jaar met gegevens	Geschat aandeel Fryslân	Geschatte belasting in euro per inwoner	
					Fryslân	Nederland
Premies volksverzekeringen	47.116	16,68%	2014	3,34%	2.433	2.752
Premies werknemersverzekeringen	65.117	23,05%	2014	3,46%	3.484	3.803
Totaal belasting- en premieontvangsten	282.525	100,00%				
Totale belasting- en premieontvangsten (meegenomen heffingen)	274.441	97,14%		3,14%	13.298	16.020

3 Uitgaven van het Rijk

Het Rijk gebruikt zijn inkomsten voor verschillende doeleinden. De grootste uitgavenposten zijn zorg en sociale zekerheid en arbeidsmarkt (zie Figuur 1). Net als bij de inkomsten geldt ook voor de uitgaven dat er geen pasklare informatie is over in welke regio's het geld wordt besteed. Ook hiervan zal dus een benadering moeten worden gegeven. We volgen hier eenzelfde aanpak als bij de rijksbelastingen. De onzekerheid omtrent de resultaten is echter groter dan bij de belastingen, omdat rijksuitgaven meer diffuus zijn en het onmogelijk is om ze tot op het meest gedetailleerde niveau uit te splitsen.

3.1. Uitgaven per departement

De uitgaven van het Rijk worden verantwoord door middel van de 18 begrotingen, opgesteld per departement. Hiernaast zijn er de fondsen 'Sociale Verzekeringen', 'Premiegefinancierd budgettair kader zorg (BKZ)', het Gemeentefonds, het Provinciefonds, het Infrastructuurfonds, het Diergezondheidsfonds, het BES-fonds en het Deltafonds waarbinnen uitgaven worden verantwoord. De horizontale toelichting op de Miljoennota geeft een redelijk gedetailleerd totaaloverzicht van de uitgaven.¹⁶ Voor nog meer detail wordt verwezen naar de betreffende begrotingen.¹⁷ Tabel 4 geeft een totaaloverzicht van de uitgaven. We geven hieronder per onderdeel aan of we uitspraken kunnen doen over de regionale verdeling van de uitgaven.

Binnen de meeste begrotingen is ook een post apparaatskosten opgenomen (of kosten centraal apparaat). Hoewel niet per begrotingsonderdeel de regionale verdeling van deze kosten bekend is, is er wel een benadering mogelijk. In een brief van het Ministerie van BZK aan de Tweede Kamer¹⁸ wordt aangegeven hoeveel rijksambtenaren er per provincie werkzaam zijn. In 2020 zijn dit naar schatting 3.615 in Fryslân, wat neerkomt op een percentage van 2,46% van het totaal. We gaan er daarom vanuit dat het aandeel van de apparaatsuitgaven dat in Fryslân terecht komt 2,46% is.¹⁹

I De Koning

De totale uitgaven aan de koning zijn een verwaarloosbaar klein onderdeel van de rijksbegroting (0,01%). We gaan ervan uit dat de uitgaven aan de koning niet in Fryslân terechtkomen.

---

¹⁶ http://www.rijksbegroting.nl/2018/kamerstukken,2017/9/20/kst237146_9.html

¹⁷ <http://www.rijksbegroting.nl/2018/voorbereiding/begroting>

¹⁸ Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (2016). Brief aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal. Betreft actualisering masterplannen en regionale effecten taakstellingen Rijksoverheid. Kenmerk 2015-0000730134.

¹⁹ Naar verwachting zijn de meeste topambtenaren gehuisvest in de randstad. In dat geval zouden de hoogste salarissen naar de randstad vloeien en ligt het percentage apparaatskosten voor Fryslân wellicht iets lager.

Ila Staten-Generaal

Dit betreft algemene uitgaven aan de (leden van de) Eerste en Tweede Kamer, om deze te laten functioneren. We gaan ervan uit dat deze uitgaven niet in Fryslân terechtkomen. Deze post is verwaarloosbaar klein ten opzichte van de gehele rijksbegroting (0,05%).

Ilb Overige Hoge Colleges van Staat en Kabinetten

Dit betreft uitgaven aan onder meer de Raad van State, de Algemene Rekenkamer, en het Kabinet van de Gouverneur van Aruba, Curaçao en Sint Maarten. We gaan ervan uit dat deze uitgaven niet in Fryslân terechtkomen. Deze uitgavenpost is echter ook verwaarloosbaar klein (0,04% van het totaal).

III Algemene Zaken

Dit betreft met name uitgaven aan 'Bevorderen eenheid regeringsbeleid'. We gaan ervan uit dat deze uitgaven niet in Fryslân terechtkomen. Deze uitgavenpost is ook verwaarloosbaar klein (0,02% van het totaal).

IV Koninkrijksrelaties

Dit betreft met name uitgaven aan 'Schuldsanering/lopende inschrijving/leningen om de financiën van Curaçao en Sint Maarten te beheersen. We gaan ervan uit dat deze uitgaven niet in Fryslân terechtkomen. Deze uitgavenpost is ook verwaarloosbaar klein (0,10% van het totaal).

V Buitenlandse Zaken

De begroting van het ministerie van Buitenlandse Zaken bestaat uit HGIS-uitgaven (Homogene Groep Internationale Samenwerking) en overige uitgaven. De overige uitgaven hebben allemaal betrekking op opdrachten in het kader van Europese Samenwerking. We gaan ervan uit dat deze uitgaven in het geheel niet in Fryslân terechtkomen. De HGIS-uitgaven worden hieronder apart behandeld.

VI Veiligheid en Justitie

De grootste uitgavenpost binnen het ministerie van Veiligheid en Justitie is die van het politieapparaat. Uitgaven per regio zijn niet bekend, maar wel de omvang van de regionale eenheden van de politie. Deze gegevens zijn te vinden in de Politie jaarverantwoording 2016. Als we aannemen dat de uitgaven 1-op-1 samenhangen met deze omvang, kunnen we uitspraken doen over de regionale verdeling van gelden. We merken hierbij op dat er één politie-eenheid is voor Noord-Nederland, die de provincies Groningen, Fryslân en Drenthe omvat. Volgens de politie jaarverantwoording werken er bij deze eenheid 4.366 mensen. Volgens een artikel in de Leeuwarder Courant²⁰ wordt dit verminderd naar 4.103, waarvan 943 agenten in Fryslân, 1006 in Groningen en 649 in Drenthe en de rest is werkzaam bij overkoepelende afdeling of bij de recherche. Wij nemen aan dat het totaal nog steeds 4.366 is, maar dat de verdeling over de provincies zoals hierboven aangegeven is. Het aandeel van de uitgaven dat in Fryslân terechtkomt

---

²⁰ Altena, S. (30 November 2017). Noordelijke politie moet 300 agenten inleveren. *Leeuwarder Courant*
<http://www.lc.nl/friesland/Noordelijke-politie-moet-300-agenten-inleveren-22704722.html>.

is volgens deze berekening 3,28%. Dit komt neer op 284 euro per inwoner, waar dit landelijk 326 euro is.

Een andere belangrijke uitgavenpost is die voor rechtspleging en rechtsbijstand, met name bestaande uit uitgaven aan rechtbanken. Uit de publicatie Kengetallen gerechten 2015²¹ kan de grootte van de verschillende rechtbanken worden afgeleid. We gaan ervan uit dat de uitgaven aan de hand hiervan verdeeld zijn. Dit zou betekenen dat 5,30% van de uitgaven in Fryslân terechtkomt. Dit komt neer op 117 euro per inwoner, waar dit landelijk 84 is.

De post veiligheid en criminaliteitsbestrijding bestaat voor het grootste deel uit apparaatskosten van het openbaar ministerie. Omdat hierover geen specifieke cijfers beschikbaar zijn, gaan we ervan uit dat dit gerelateerd is aan het aandeel rijksambtenaren in Fryslân (2,46% in 2020). De regionale verdeling van de programma uitgaven van deze post is binnen dit onderzoek niet te achterhalen.

De post straffen en beschermen bestaat voornamelijk uit uitgaven aan penitentiaire inrichtingen. Via de website van Dienst Justitiële Inrichtingen kan worden achterhaald hoeveel gedetineerden er in Fryslân verblijven. De capaciteit van de penitentiaire inrichting Leeuwarden is 280, oftewel 3,06% van het totaal. We gaan er daarom van uit dat 3,06% van de uitgaven in Fryslân terechtkomt. Dit komt neer op 109 euro per inwoner, waar dit landelijk 134 is.

Ten slotte kijken we nog naar de uitgavenpost vreemdelingen. We gaan ervan uit dat deze uitgaven samenhangen met het aantal gehuisveste asielzoekers. Deze gegevens zijn te vinden via de kerncijfers van Platform Opnieuw Thuis.²² Het uitgavenaandeel voor Fryslân is dan 4,38%.

VII Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

De uitgaven binnen dit ministerie zijn beperkt (0,25 procent van het totaal) en bestaan met name uit uitgaven aan de Algemene Inlichtingen en Veiligheidsdienst (AIVD) en het Centraal Apparaat. Voor de apparaatskosten gaan we uit van de verdeling van rijksambtenaren (zie bovenaan deze paragraaf). Voor de overige posten hebben we geen gegevens kunnen vinden over de regionale verdeling hiervan.

VIII Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW)

De uitgaven van het ministerie van OCW maken 12,61% uit van de totale begroting. Het overgrote deel (meer dan 90 procent) gaat naar onderwijs (bekostiging van scholen en universiteiten, en studiefinanciering). Voor elk type onderwijsinstelling (basisonderwijs, voortgezet onderwijs, beroepsonderwijs, wetenschappelijk onderwijs wordt via formules bepaald hoeveel geld een instelling krijgt van het Rijk.²³ Hoeveel geld een onderwijsinstelling krijgt hangt af van een aantal factoren zoals het aantal gehuisveste groepen, het aantal leerlingen en het aantal anderstaligen.

---

²¹ De Rechtspraak (2015). Kengetallen gerechten 2015.

²² Platform Opnieuw Thuis (2017). Kerncijfers huisvesting vergunninghouders per 1 juli 2017.

²³ Zie bijvoorbeeld: <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/financiering-onderwijs>.

Via de website van Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO)²⁴ zijn gegevens beschikbaar over de overheidsbijdrage per instelling. Zodoende kan dus ook achterhaald hoeveel geld er in de verschillende provincies terechtkomt. Het aandeel uitgaven aan Friese instellingen is 3,27% voor het primair onderwijs, 4,15% voor het voortgezet onderwijs, 4,44% voor het MBO, 4,85% voor het HBO en 0,00% voor het wetenschappelijk onderwijs. In totaal komt dit neer op een bedrag van 1.925 euro per inwoner, waar dit landelijk 2.088 is.

Behalve deze overheidsbijdragen is het Rijk ook geld kwijt aan studiefinanciering (1,48% van de begroting). De hoogte is niet per provincie bekend. Wel weten we dat studiefinanciering in principe beschikbaar is voor studenten binnen de beroepsopleidende leerweg (bol) van het MBO, voor het HBO en het WO. We gaan ervan uit dat de hoogte van de studiefinanciering afhangt van het aantal studenten binnen deze groepen per provincie. Dit betekent dat 3,88% van de uitgaven in Fryslân terechtkomt. Dit komt neer op 322 euro per inwoner, waar dit landelijk 314 is.

De overige uitgaven aan OCW (minder dan 10 procent) gaan vooral naar cultuur, media (publieke en regionale omroepen), en onderzoek en wetenschap. In het overzicht Aanvragen en Bedragen van de Raad van Cultuur²⁵ kan worden achterhaald hoeveel cultuurgeld er naar Fryslân gaat. 1,6 miljoen euro gaat naar Tryater, 0,5 miljoen naar OEROL, 1,4 miljoen naar museum Princessehof en 6,1 miljoen naar het Noord Nederlands Orkest. Voor het Noord Nederlands Orkest gaan we ervan uit dat het Friese aandeel 2,3 miljoen is (verdeeld naar rato van inwoners). In totaal betekent dit dat 2,61% van de cultuuruitgaven naar Fryslân gaat. Dit komt neer op een bedrag van 31 euro per inwoner, waar dit landelijk 45 euro is.

De uitgaven aan media (989,4 miljoen euro, oftewel 0,27% van de begroting) bestaan voor het overgrote deel uit uitgaven aan de nationale publieke omroep (751,87 miljoen euro). We gaan ervan uit dat dit geld niet in Fryslân terechtkomt. De enige regionale omroep van Fryslân is Omrop Fryslân. Volgens het jaarverslag van Omrop Fryslân ontving deze in 2016 13,2 miljoen euro van het Rijk.²⁶ Als we uitgaan dat het aandeel ten opzichte van de andere regionale omroepen niet verandert, komt dit in 2018 neer op 11,7 miljoen euro. Dit zou betekenen dat van het totale mediabudget 1,19% in Fryslân terechtkomt. Dit komt neer op 18 euro per inwoner, waar dit landelijk 58 is.

De uitgaven aan onderzoek en wetenschappen (1.008,6 miljoen euro; 0,28% van de begroting) bestaan met name uit NWO (Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek) en KNAW gelden (Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen). De KNAW-bijdrage aan de Fryske Akademy bedraagt 1,4 miljoen euro per jaar.²⁷ Het aandeel NWO-gelden dat naar Fryslân gaat lijkt verwaarloosbaar klein, omdat er geen enkel NWO-onderzoeksinstituut in Fryslân gevestigd is.²⁸ We gaan er daarom van uit dat de bijdrage aan de Fryske Akademy de enige geldstroom naar Fryslân is. Het aandeel van de uitgaven dat in Fryslân terechtkomt is daarmee 0,14%. Dit komt neer op 2 euro per inwoner, waar dit landelijk 59 is.

---

²⁴ https://duo.nl/open_onderwijsdata/

²⁵ Raad voor Cultuur (2016). Overzicht aanvragen en bedragen – Totaaloverzicht adviezen. Den Haag.

²⁶ Omrop Fryslân (2017). Jaarrekening 2016. Omrop Fryslân, Ljouwert.

²⁷ Stichting Fryske Akademy (2017). Jaarverslag 2016. Leeuwarden, Stichting Fryske Akademy.

²⁸ www.nwo.nl/over-nwo/organisatie.

IXA Nationale schuld

Deze post bestaat uit rente- en aflossingsverplichtingen. De totale uitgaven hieraan vormen ruim 13 procent van de begroting. Deze uitgaven hebben geen specifiek regionaal karakter, maar faciliteren de overige uitgaven. We laten deze begrotingspost daarom volledig buiten beschouwing.

IXB Financiën

De uitgavenpost financiën (2,22% van de begroting) bestaat bijna volledig uit (1) apparaatskosten van de belastingdienst en (2) bijdragen aan het BTW-compensatiefonds. Voor zover ons bekend is van deze posten de regionale verdeling niet bekend.

X Defensie

De uitgaven van het ministerie van Defensie vormen 2,88% van de begroting. De belangrijkste posten zijn Investerings krijgsmacht, Centraal apparaat, Taakuitvoering landstrijdkrachten en Ondersteuning krijgsmacht Cdo Dienstencentra. Er zijn geen cijfers beschikbaar over hoe de gelden regionaal zijn verdeeld. Er kan alleen een heel ruwe benadering worden gegeven door te kijken waar in het land zich de militaire bases bevinden. Volgens de rapportage Kerngegevens Defensie (2015) ligt er in Fryslân slechts 1 grotere defensielocatie, namelijk de vliegbasis Leeuwarden.²⁹ Men zou dus kunnen stellen dat alleen de luchtmacht een vestiging in Fryslân heeft en de overige onderdelen (Marine, Landmacht, Marechaussee) niet. 13% van het defensiepersoneel (gemeten in fte) is werkzaam voor de luchtmacht.³⁰ Vliegbasis Leeuwarden is 1 van de 8 vliegbases, en neemt 17 procent van de oppervlakte in. Als we aannemen dat 17% procent van 13% (=1,71%) van de uitgaven naar de vliegbasis Leeuwarden gaat, kunnen we dus een ruwe benadering geven. We nemen dan dus aan dat 1,71% van de uitgaven in Fryslân terecht komt. Dit komt neer op een bedrag van 233 euro per inwoner. Landelijk is dit 517 euro.

XII Infrastructuur en Milieu (I en M)

2,73% van de rijksuitgaven staat op de begroting van het ministerie van I en M. Het overgrote deel daarvan betreft de bijdrage aan het Infrastructuurfonds, een aparte begrotingspost binnen de rijksbegroting. Deze wordt hieronder separaat behandeld. Exclusief deze dubbelrekening zijn de uitgaven binnen I en M nog 0,91%. De andere twee grotere posten op de begroting van dit departement zijn de BDU-uitkering aan vervoerregio's in de Randstad en de apparaatskosten van het ministerie. De BDU-uitkeringen worden buiten Fryslân gedaan (aandeel 0%). Voor de apparaatskosten gaan we weer uit van een aandeel van 2,46%.

---

²⁹ Er zijn nog een paar andere (kleine) locaties, zoals kantoren en opslagruimtes, maar deze laten we hier buiten beschouwing. Zie Ministerie van Defensie (2011). Brief aan de Voorzitter van de Tweede Kamer, Betreft Overzicht defensielocaties, referentie BS2011041891.

³⁰ Bron: Ministerie van Defensie (2015). *Kerngegevens Defensie – Feiten en Cijfers*. Den Haag.

XIII Economische Zaken

Het ministerie van Economische Zaken neemt 1,69% van de begroting in. Ongeveer een derde daarvan bestaat uit de post 'Een doelmatige en duurzame energievoorziening'. Dit bedrag bestaat vooral uit subsidies aan verschillende projecten in het kader van duurzaamheid. Op zich zijn deze subsidies openbaar bekend gemaakt, maar omdat dit meer dan 10.000 verschillende posten zijn is het binnen dit onderzoek niet mogelijk om hiervan de regionale verdeling exact te achterhalen.³¹ Wel is een benadering mogelijk door de 20 grootste subsidieposten te nemen (40% van het totaalbedrag) en aan te nemen dat de regionale verdeling hiervan representatief is voor de overige subsidies. Van deze 20 grootste posten zijn er 2 (zogenaamde MEP2 subsidies³²) die naar de provincies Groningen, Fryslân, Drenthe en Overijssel gaan. We gaan ervan uit dat het Friese aandeel hiervan 22,56% is (naar rato van inwoners). Uiteindelijk zou dan 2,23% van de subsidies in Fryslân terecht komen. Dit komt neer op 75 euro per inwoner, waar dit landelijk 128 is.

Overige posten binnen dit ministerie zijn 'Bedrijvenbeleid: innovatief en duurzaam ondernemen' en 'Groen onderwijs van hoge kwaliteit'. Voor beide posten geldt echter dat de regionale indeling niet bekend is.

XV Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW)

Het ministerie van SZW neemt 10,42% van de uitgaven voor haar rekening. Dit is nog exclusief Sociale Verzekeringen (zie hieronder). Binnen deze uitgavenpost is van een aantal onderdelen de regionale verdeling te benaderen.

De verdeling van de bijstandsuitgaven (1,88% van de begroting) over gemeenten is bekend. Gemeenten ontvangen een uitkering van het Rijk omdat zij verantwoordelijk zijn voor de uitvoering van de bijstand. Hiervan gaat 4,34% procent naar Friese gemeenten,³³ wat neerkomt op 457 euro per inwoner (voor heel Nederland is dit 398 euro per inwoner).

De regionale verdeling van de Wajong-uitgaven (Wet arbeidsongeschiktheidsvoorziening jonggehandicapten; 0,91% van de rijksbegroting) kan worden benaderd door te kijken naar het aantal uitkeringsontvangers per provincie (CBS-data). Uit de cijfers blijkt dat 4,70% van dit budget naar Fryslân gaat, wat neerkomt op 239 euro per inwoner (voor heel Nederland is dit 193 euro per inwoner).

De regionale verdeling van uitgaven voor de kinderopvangtoeslag (0,78% van de begroting) kunnen worden achterhaald met behulp van cijfers van het Centrum voor Beleidsstatistiek van het CBS.³⁴ Het daadwerkelijke bedrag aan kinderopvangtoeslag hangt af van het aantal kinderen in de opvang, de kosten van de kinderopvang, het

---

³¹ Op het moment van schrijven was het meest recente beschikbare subsidieoverzicht uit 2016, zie http://opendata.rijksbegroting.nl/#dataset_2.

³² MEP staat voor Milieukwaliteit van de Elektriciteitsproductie. Deze subsidies worden verleend aan elektriciteitsproducenten met wind-, zon- en waterkracht en biomassa.

³³ Bron: <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/financien-gemeenten-en-provincies/documenten/publicaties/2016/02/23/budgetoverzicht-vanaf-2004>

³⁴ <http://jeugdstatline.cbs.nl/Jeugdmonitor/selection/?VW=T&DM=SLNL&PA=20214NED&D1=a&D2=a&D3=a&D4=0-16&D5=a&HDR=T,G2,G1&STB=G3,G4>

(gezamenlijk) toetsingsinkomen en de gewerkte uren van de minst werkende ouder. Het is binnen dit onderzoek echter niet mogelijk om met al deze factoren rekening te houden. We gaan er daarom vanuit dat de kinderopvangtoeslag recht evenredig is aan het aantal uren dat er gebruik wordt gemaakt van kinderopvang. Volgens deze aanname is het aandeel van Fryslân 2,92%. Dit zou betekenen dat de uitgaven naar Fryslân 128 euro per inwoner zijn, waar dit landelijk 165 euro per inwoner is.

De kinderbijslag (1,54% van de begroting) is een uitkering als tegemoetkoming in de onderhoudskosten van minderjarige kinderen. De hoogte van de kinderbijslag is afhankelijk van de leeftijd (0 t/m 5 jaar 200,59 euro, 6 t/m 11 jaar 243,57 euro, 12 t/m 17 jaar 286,55 euro).³⁵ Omdat via het CBS cijfers beschikbaar zijn over het aantal kinderen per leeftijd, kan het bedrag aan kinderbijslag worden geschat. Uit deze berekening blijkt dat 3,92% van de uitgaven voor Friese kinderen bestemd is. Dit komt neer op 339 euro per inwoner. Landelijk is dit 327 euro per inwoner.

Binnen de begroting van het ministerie van SZW valt ook een post met een aanvulling op de sociale fondsen (met name het ouderdomsfonds). Dit is gedaan omdat de inkomsten uit AOW-premies onvoldoende zijn om de AOW te bekostigen. Verhoging van de AOW-premies is niet mogelijk (deze zijn gemaximeerd omdat verdere stijging een onevenwichtige koopkrachtontwikkeling tot gevolg zou hebben), zodat een aanvulling nodig is. We gaan ervan uit dat de verdeling van deze post gelijk is aan die van het aantal AOW-ontvangers per regio (bekend via CBS-cijfers). In 2016 woonde 4,18% van de AOW-ontvangers in Fryslân. We gaan er dus vanuit dat 4,18% van de uitgaven in Fryslân terecht komt. Dit komt neer op 753 euro per inwoner; landelijk is dit 682 euro per inwoner.

Sociale Verzekeringen

De uitkeringen in het kader van de sociale verzekeringen vormen een aparte post binnen de rijksbegroting. Deze uitgaven vormen 18,61% van de totale uitgaven. Voor de meeste uitkeringen is bij het CBS bekend hoeveel uitkeringsontvangers er per provincie zijn.

De arbeidsongeschiktheidsuitkeringen vormen 2,71% van de begroting. In 2016 woonde 2,80% van de uitkeringsontvangers in Fryslân. We gaan er dus vanuit dat 2,80% van de uitgaven in Fryslân terecht komt. Dit komt neer op 426 euro per inwoner, landelijk is dit 575 euro per inwoner.

De werkloosheidsuitkeringen vormen 1,25% van de begroting. In 2016 woonde 4,45% procent van de uitkeringsontvangers in Fryslân. Dit zou betekenen dat de totale uitgaven 311 euro per inwoner zijn, landelijk is dit 264 euro per inwoner.

De AOW-uitkeringen vormen 10,55% van de begroting. In 2016 woonde 4,18% van de uitkeringsontvangers in Fryslân. Dit zou betekenen dat de uitgaven aan Fryslân 2.470 euro per inwoner zijn, landelijk is dit 2.235 euro per inwoner.

---

³⁵ In sommige gevallen is een dubbele kinderbijslag mogelijk (bijvoorbeeld als een kind gehandicapt is). Ook kan de kinderbijslag vervallen als een kind 16 of 17 jaar is, en een baan heeft, of naar een hogere beroepsopleiding of universiteit gaat. Dit laten we hier echter buiten beschouwing.

De ANW-uitkeringen (Algemene Nabestaanden Wet) vormen 0,10% van de begroting. In 2013 woonde 4,29% van de uitkeringsontvangers in Fryslân. Dit zou betekenen dat de uitgaven aan Fryslân 25 euro per inwoner zijn, landelijk is dit 22 euro per inwoner.

XVI Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS)

De uitgaven die direct onder het ministerie van VWS vallen, vormen 4,94% van de begroting. De meeste zorguitgaven vallen namelijk onder het Premiegefinancierd Budgettair Kader Zorg (zie hieronder). Voor de meeste uitgavenposten van het ministerie van VWS is het niet goed mogelijk de regionale bestemming af te leiden. Dit geldt onder meer voor de posten Curatieve Zorg (dat met name bestaat uit de Rijksbijdrage Zorgverzekeringsfonds voor financiering van verzekerden 18-; 0,97 procent van de begroting), Langdurige Zorg en Ondersteuning (met name de rijksbijdrage in de kosten van kortingen in de Wet Langdurige Zorg; 1,08 procent van de begroting) en Zorgbreed beleid (0,30 procent).

De kosten voor de zorgtoeslag (1,45% van de begroting) zijn echter wel bekend per provincie (CBS). In 2014 ging 4,25% van de totale zorgtoeslag naar Fryslân. Dit komt neer op 346 euro per inwoner, landelijk is dit 308 euro per inwoner.

Premiegefinancierd Budgettair Kader Zorg (BKZ)

De zorguitgaven worden gefinancierd vanuit premies en verantwoord binnen een aparte begrotingspost. Het totale BKZ vormt 22,84% van de begroting en is daarmee de grootste begrotingspost. De financiering geschiedt binnen twee verschillende wetten: de Zorgverzekeringswet (ZVW) en de Wet Langdurige Zorg (WLZ, voorheen Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten (AWBZ)). Via de website www.waarstaatjegemeente.nl is per gemeente bekend hoeveel kosten er worden gemaakt (gegevens zijn oorspronkelijk verkregen via Vektis). Het aandeel in de Friese zorguitgaven is 3,82% voor de ZVW en 4,46% voor de WLZ. Dit komt neer op bedragen van 2.862 en 1.503 euro per inwoner. Landelijk is dit 2.833 en 1.274 euro per inwoner.

XVII Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking

Alle uitgaven in het kader van Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking zijn HGIS-uitgaven. In de desbetreffende paragraaf (zie hieronder) wordt hier nader op ingegaan.

XVIII Wonen en Rijksdienst

De begroting van Wonen en Rijksdienst vormt 1,47% van de totale rijksbegroting. Meer dan 90 procent van deze uitgaven bestaat uit inkomensoverdrachten in de vorm van huurtoeslag. Via het CBS is bekend welke bedragen er aan huurtoeslag worden uitgekeerd per provincie. Volgens deze cijfers komt 3,72% van de huurtoeslag terecht bij Friese huishoudens. Dit komt neer op 238 euro per inwoner, landelijk is dit 242 euro per inwoner.

De overige uitgaven bestaan vooral uit de posten 'Woonomgeving en Bouw' (vooral subsidies in energiebesparende maatregelen) en 'Uitvoering Rijksvastgoedbeleid'. Deze

posten zijn echter verwaarloosbaar klein ten opzichte van de totale begroting en de regionale verdeling is niet of nauwelijks te achterhalen.

B Gemeentefonds

Gemeenten zijn voor een groot deel van hun financiering afhankelijk van uitkeringen van het Rijk. De belangrijkste uitkering binnen het Gemeentefonds is de Algemene Uitkering, hiernaast zijn er nog decentralisatie- en integratie-uitkeringen. Uitkeringen uit het gemeentefonds zijn vrij besteedbaar. Via de website van de Rijksoverheid is de precieze verdeling over de gemeenten beschikbaar. De som van de uitkeringen bedroeg ruim 28 miljard euro (9,19% van de totale begroting). Hiervan kwam 1,1 miljard (oftewel 4,07%) terecht bij Friese gemeenten. Dit correspondeert met uitgaven van 1.777 euro per inwoner, landelijk is dit 1.652 euro per inwoner.

Naast de uitkeringen uit het gemeentefonds kan het Rijk ook nog specifieke uitkeringen verstrekken aan gemeenten. Dit zijn geormerkte uitkeringen: het Rijk bepaalt waaraan het geld wordt besteed. De specifieke uitkeringen worden verantwoord binnen de begrotingen van de betreffende ministeries (hierboven al behandeld) en vormen dus geen aparte begrotingspost. Veruit de grootste specifieke uitkering betreft de bijstand. Deze is hierboven opgenomen onder de post XV Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW).

C Provinciefonds

Naast het gemeentefonds bestaat er ook een provinciefonds waarin de rijksuitkeringen aan provincies zijn geregeld. De totale uitgaven via dit fonds zijn in 2018 bijna 2,2 miljard euro (0,71% van de rijksbegroting). 11,31% van de uitgaven is bestemd voor de provincie Fryslân. Dit komt neer op 382 euro per inwoner, landelijk is dit 128 euro per inwoner.

Fryslân ontvangt een relatief hoge algemene uitkering (8% van het totaal), maar vooral hoge decentralisatie-uitkeringen (bijna 27% van het totale bedrag). De algemene uitkering is relatief hoog, onder meer vanwege het vaste bedrag (dat verschilt niet sterk per provincie zodat Fryslân per inwoner veel ontvangt). Het hoge bedrag aan decentralisatie-uitkeringen komt met name door bijdragen in het kader van de Zuiderzeelijn en de Vismigratierivier Afsluitdijk.

A Infrastructuurfonds

Uitgaven aan wegen, spoorlijnen en vaarwegen worden via het infrastructuurfonds verantwoord. Dit is een aparte post binnen de rijksbegroting. Het infrastructuurfonds omvat 2,03% van de totale begroting. De belangrijkste uitgavenposten zijn uitgaven aan Hoofdwegen, Spoorwegen en Hoofdvaarwegen.

Via de Begroting en de Memorie van Toelichting van het Infrastructuurfonds kan voor het grootste deel van de uitgaven worden achterhaald wat de regionale verdeling van gelden is. Er zijn ruwweg drie categorieën uitgaven: aanleg, onderhoud en apparaatskosten. Er zijn ook overige posten waarvan de regionale verdeling niet te achterhalen is.

Voor de categorie aanleg wordt in de Memorie van Toelichting besproken aan welke projecten geld wordt besteed. Het aandeel Friese projecten is gering. Er gaat geld naar de weg Leeuwarden-Drachten, de spoorlijn Groningen-Leeuwarden, de sporendriehoek Noord-Nederland en de vaarweg Lemmer-Delfzijl. We gaan ervan uit dat het aandeel uitgaven dat naar Fryslân gaat voor deze projecten respectievelijk 50%, 50%, 33% en 50% is. Ook zijn er nationale projecten (zoals het verhogen van de maximumsnelheid op rijkswegen naar 130 km per uur, en stationsaanpassingen). We gaan ervan uit dat deze gelden worden verdeeld naar rato van inwoners. Dit komt erop neer dat 1,72% van de aanleguitgaven in Fryslân terecht komen. Dit komt neer op 55 euro per inwoner, landelijk is dit 120 euro.

Voor de onderhoudsuitgaven gaan we ervan uit dat deze 1-op-1 samenhangen met de lengte aan (vaar)wegen en spoorlijnen. Deze cijfers zijn via het CBS bekend. Volgens deze aanname zou 5,71% in Fryslân terecht komen. Dit komt neer op 200 euro per inwoner, landelijk is dit 132 euro.

Wat de apparaatskosten betreft nemen we aan dat deze samenhangen met het aandeel rijksambtenaren (2,46%, zie ook het begin van deze paragraaf). Dit komt neer op 28 euro per inwoner, landelijk is dit 42 euro.

Als we alle uitgaven uit het infrastructuurfonds samen nemen, is het aandeel dat in Fryslân terecht komt 3,54%.

F Diergezondheidsfonds

Het diergezondheidsfonds (0,01% van de begroting) omvat uitgaven aan bewaking en bestrijding van dierziekten. Omdat de regionale verdeling onbekend is en de uitgaven verwaarloosbaar klein laten we deze post achterwege.

H BES-fonds

Via het BES-fonds (0,01% van de begroting) krijgen de eilanden Bonaire, Sint-Eustatius en Saba middelen om hun publieke taken uit te voeren. We gaan er dus vanuit dat het aandeel voor Fryslân 0 procent is.

J Deltafonds

Het deltafonds (0,36% van de begroting) behelst uitgaven aan Investerings in waterveiligheid, netwerkgebonden kosten en uitgaven, en Beheer, onderhoud en vervanging.

Een aanzienlijk deel van deze uitgaven zijn uitgaven voor het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP). Het HWBP is een gezamenlijk inspanning van het Rijk en de waterschappen om Nederland te beschermen tegen overstromingen. Beide partijen dragen 50% van de kosten. In 2018 komt dit neer op een Rijksbijdrage van 188 miljoen euro. Dit geld gaat naar een fonds van waaruit de verschillende programma's in het kader van het HWBP worden gefinancierd. Hoewel het niet mogelijk is al deze programma's onder de loep te nemen is het wel mogelijk om in te schatten hoeveel geld naar welke waterschappen gaat. Elk project binnen een bepaald waterschap dient namelijk voor 10% door het waterschap zelf gefinancierd te worden. De hoogte van deze eigen bijdragen is door het ministerie van I&M geschat door te

kijken naar de lengte van primaire waterkeringen. Volgens deze cijfers ligt 5,54% van de primaire waterkeringen in Wetterskip Fryslân.³⁶ We gaan er daarom vanuit dat dit aandeel van de Rijksbijdrage aan het HWBP uiteindelijk in Fryslân terecht komt.³⁷ Dit komt neer op 17 euro per inwoner, landelijk is dit 12 euro.

Naast het HWBP worden nog verscheidene andere projecten gefinancierd binnen het deltafonds. Voor de meeste projecten is de regionale verdeling binnen dit onderzoek niet te achterhalen. Wel is duidelijk dat de projecten 'Ruimte voor de rivier' en 'Maaswerken' volledig buiten Fryslân om gaan.

Homogene Groep Internationale Samenwerking (HGIS)

De HGIS is een budgettaire constructie binnen de rijksbegroting waarin de uitgaven van verschillende ministeries op het gebied van buitenlandbeleid gebundeld worden.³⁸ Deze uitgaven zijn nog niet genoemd in het bovenstaande, zodat er geen sprake is van dubbeltelling. Dus: de HGIS-uitgaven komen nog bovenop de reeds genoemde uitgaven. De HGIS-uitgaven van 4,6 miljard euro vormen 1,51% van de totale begroting. Omdat al deze uitgaven ten goede komen aan buitenlandbeleid gaan we ervan uit dat er geen gelden in Fryslân terecht komen, dus: het aandeel voor Fryslân is 0.

3.2. Overzicht uitgaven

Uit bovenstaande blijkt dat voor een aanzienlijk deel van de rijksuitgaven een benadering gegeven kan worden van de regionale verdeling hiervan. Uiteindelijk nemen we 91,77% van de uitgaven (276/301 miljard) mee in onze berekeningen. Tabel 4 geeft een overzicht van het geschatte Friese aandeel in deze uitgaven. Fryslân kent relatief lage aandelen in uitgaven aan het wetenschappelijk onderwijs (0,00%), onderzoek en wetenschappen (0,14%), defensie (1,71%) en apparaatskosten (2,46%).³⁹ De hoogste Friese aandelen vinden we bij het provinciefonds (11,31%), uitgaven aan rechtbanken (5,30%), het hoger beroepsonderwijs (4,85%) en uitkeringen aan jonggehandicapten (4,70%).

Als we alle uitgaven samennemen komt het (gewogen) aandeel voor Fryslân uit op 3,63%. Dus: 3,63% van alle rijksuitgaven komt in Fryslân terecht. Echter, naar schatting komt 5,89% van de rijksuitgaven (circa 15 miljard euro) in het buitenland terecht. Als we alleen kijken naar de rijksuitgaven die in Nederland terechtkomen is het Friese aandeel 3,86%.⁴⁰ Dit is iets hoger dan het gemiddelde van de andere provincies.

---

³⁶ Bron: Unie van Waterschappen (2010). *Waterschapsspiegel 2010*. Den Haag: Unie van Waterschappen.

³⁷ De grenzen van wetterskip Fryslân vallen niet precies samen met de provinciegrenzen (het wetterskip is iets groter). Omdat dit slechts om een klein deel gaat laten we dit buiten beschouwing.

³⁸ Tweede Kamer der Staten-Generaal (2017), HGIS-nota 2018, Memorie van Toelichting, kamerstuk 34 776, nr. 2.

³⁹ Het Friese aandeel in uitgaven aan het Koninklijk huis en de verschillende buitenlandse uitgaven (met name HGIS-uitgaven) zijn 0. De uitgaven aan ondersteunende taken zoals de Staten-Generaal zijn waarschijnlijk klein voor Fryslân, maar hier plakken we geen cijfers op (zie ook de desbetreffende paragrafen).

⁴⁰ Dit is als volgt berekend. Volgens Tabel 4 is het aandeel uitgaven dat naar Fryslân gaat 3,63% van 276 miljard euro, oftewel een bedrag van circa 10 miljard euro. Als we de buitenland-uitgaven (5,89%) hiervan aftrekken blijft er 260 miljard euro over. 10 miljard hiervan komt neer op 3,86%.

Immers, 3,78% van de bevolking woont in Fryslân. Uitgedrukt per inwoner zijn de totale uitgaven aan Fryslân 15.524 euro per jaar. Gemiddeld voor heel Nederland is dit 15.379 euro per inwoner. Fryslân ontvangt dus meer dan gemiddeld. Het verschil bedraagt 145 euro per inwoner, en is daarmee relatief klein. Aangezien de cijfers altijd met voorzichtigheid geïnterpreteerd moeten worden (niet alle cijfers zijn bekend, soms moet worden volstaan met een benadering), kunnen we niet met zekerheid zeggen dat men in Fryslân inderdaad meer ontvangt dan in de rest van Nederland.

Tabel 4: Geschat aandeel van Fryslân in de begrote rijksuitgaven van 2018.

Departement	Begroting 2018 (in miljoenen euro's)	% van totaal	Meest recente jaar met gegevens	Geschat aandeel Fryslân	Geschat bedrag per inwoner	
					Fryslân	Nederland
I DE KONING	42	0,01%	2017	0,00%	0	2
IIA STATEN-GENERAAL	144	0,05%	2017	0,00%	0	8
IIB OVERIGE HOGE COLLEGES VAN STAAT, KABINETTEN EN DE KIESRAAD	113	0,04%	2017	0,00%	0	7
III ALGEMENE ZAKEN	63	0,02%	2017	0,00%	0	4
IV KONINKRIJKSRELATIES	294	0,10%				
Apparaat	21	0,01%	2020	2,46%	1	1
Overig	273	0,09%	2017	0,00%	0	0
V BUITENLANDSE ZAKEN	8.181	2,66%				
Europese Samenwerking	8.181	2,26%	2017	0,00%	0	0
VI VEILIGHEID EN JUSTITIE	12.048	3,91%				
Nationale Politie	5.590	1,54%	2016	3,28%	284	326
Rechtspleging en rechtsbijstand	1.460	0,40%				
Apparaatsuitgaven Hoge Raad	29	0,01%	2017	0,00%	0	2
Programma uitgaven rechtbanken	1.431	0,39%	2015	5,30%	117	84
Veiligheid en criminaliteitsbestrijding	714	0,20%				
Apparaatsuitgaven OM	476	0,13%	2020	2,46%	18	28
Programma uitgaven	225	0,06%				
Straffen en Beschermen	2.476	0,68%				
Apparaatsuitgaven raad voor de kinderbescherming	174	0,05%	2020	2,46%	7	10
Programma uitgaven DJI	2.301	0,63%	2017	3,06%	109	134
Contraterrorisme en Nationaal Veiligheidsbeleid	279	0,08%				
Vreemdelingen	1.101	0,30%	2017	4,38%	74	64
Apparaatsuitgaven kerndepartement	406	0,11%	2020	2,46%	15	24
Nominaal en onvoorzien	-2	0,00%				
Geheim	3	0,00%				
VII BINNENLANDSE ZAKEN EN KONINKRIJKSRELATIES	758	0,25%				
Centraal Apparaat	315	0,09%	2020	2,46%	12	18
Overig	444	0,16%				
VIII ONDERWIJS, CULTUUR EN WETENSCHAP	38.812	12,61%				
Primair onderwijs	10.472	2,89%	2016	3,27%	530	612
Voortgezet onderwijs	8.123	2,24%	2016	4,18%	524	474
Beroepsonderwijs en volwasseneneducatie	4.326	1,19%	2016	4,44%	297	253
Hoger beroepsonderwijs	3.002	0,83%	2016	4,85%	225	175
Wetenschappelijk onderwijs	4.435	1,22%	2016	0,00%	0	259
Internationaal onderwijsbeleid	11	0,00%				
Arbeidsmarkt en personeelsbeleid	181	0,05%				
Studiefinanciering	5.373	1,48%	2016	3,88%	322	314
Tegemoetkoming studiekosten	90	0,02%				
Lesgelden	7	0,00%				
Cultuur	773	0,21%	2017	2,61%	31	45
Media	989	0,27%	2018	1,19%	18	58
Onderzoek en wetenschappen	1.009	0,28%	2016	0,14%	2	59
Emancipatie	15	0,00%				

Departement	Begroting 2018 (in miljoenen euro's)	% van totaal	Meest recente jaar met gegevens	Geschat aandeel Fryslân	Geschat bedrag per inwoner	
					Fryslân	Nederland
Nominaal en onvoorzien	-2	0,00%				
Apparaatskosten	250	0,07%	2020	2,46%	10	15
IXB FINANCIEN	6.839	2,22%				
Centraal Apparaat	315	0,09%	2020	2,46%	12	18
Overig	6.524	2,13%				
X DEFENSIE	8.852	2,88%				
Centraal apparaat	315	0,09%	2020	2,46%	12	18
Overig	8.538	2,79%	2015	1,71%	233	517
XII INFRASTRUCTUUR EN MILIEU^a	1.815	0,91%				
Bijdrage BDU	882	0,24%	2017	0,00%	0	51
Apparaatsuitgaven Kerndepartement	406	0,11%	2020	2,46%	15	24
Overig	8.004	2,62%				
XIII ECONOMISCHE ZAKEN	5.202	1,69%				
Een doelmatige en duurzame energievoorziening	2.186	0,60%	2016	2,23%	75	128
Meerjarenprogramma Nationaal Coördinator						
Groningen	39	0,01%	2017	0,00%	0	2
Apparaat	21	0,01%	2020	2,46%	1	1
XV SOCIALE ZAKEN EN WERKGELEGENHEID	32.090	10,42%				
Arbeidsmarkt	510	0,14%				
Bijstand, Participatiewet en Toeslagenwet	6.811	1,88%	2017	4,34%	457	398
Arbeidsongeschiktheid	1	0,00%				
Jonggehandicapten	3.298	0,91%	2016	4,70%	239	193
Werkloosheid	157	0,04%				
Ontvangsten	0					
Kinderopvang	2.831	0,78%	2015	2,92%	128	165
Oudedagsvoorziening	24	0,01%				
Nabestaanden	1	0,00%				
Tegemoetkoming ouders	5.599	1,54%	2017	3,92%	339	327
Uitvoeringskosten	469	0,13%				
Rijksbijdragen	11.668	3,22%	2016	4,18%	753	682
Integratie en maatschappelijke samenhang	317	0,09%				
Apparaat	21	0,01%	2020	2,46%	1	1
Algemeen	10	0,00%				
Nominaal en onvoorzien	-2	0,00%				
SOCIALE VERZEKERINGEN	57.287	18,61%				
Arbeidsongeschiktheid (SV)	9.843	2,71%	2016	2,80%	426	575
Werkloosheid (SV)	4.525	1,25%	2016	4,45%	311	264
Ziekte en zwangerschap (SV)	2.806	0,77%				
Oudedagsvoorziening (SV)	38.265	10,55%	2016	4,18%	2.470	2.235
Nabestaanden (SV)	370	0,10%	2013	4,29%	25	22
Uitvoeringskosten (SV)	1.477	0,41%				
XVI VOLKSGEZONDHEID, WELZIJN EN SPORT	15.222	4,94%				
Volksgezondheid	667	0,18%				
Curatieve zorg	3.518	0,97%				
Langdurige zorg en ondersteuning	3.905	1,08%				
Zorgbreed beleid	1.083	0,30%				
Jeugd	90	0,02%				
Sport en bewegen	136	0,04%				
Oorlogsgetroffenen en Herinneringen Tweede						
Wereldoorlog	273	0,08%				

Departement	Begroting 2018 (in miljoenen euro's)	% van totaal	Meest recente jaar met gegevens	Geschat aandeel Fryslân	Geschat bedrag per inwoner	
					Fryslân	Nederland
Tegemoetkoming specifieke kosten	5.266	1,45%	2014	4,25%	346	308
Algemeen	10	0,00%				
Apparaatsuitgaven	271	0,07%	2020	2,46%	10	16
Nominaal en Onvoorzien	-2	0,00%				
PREMIEGEFINANCIERD BUDGETTAIR KADER						
ZORG	70.307	22,84%				
Zorgverzekeringswet	48.495	13,38%	2015	3,82%	2.862	2.833
Wet langdurige zorg	21.812	6,02%	2015	4,46%	1.503	1.274
XVII BUITENLANDSE HANDEL & ONTWIKKELINGSSAMENWERKING	0	0,00%				
XVIII WONEN & RIJKSDIENST	4.526	1,47%				
Woningmarkt	4.147	1,14%	2014	3,72%	238	242
Woonomgeving en bouw	248	0,07%				
Kwaliteit Rijksdienst	20	0,01%				
Uitvoering rijksvastgoedbeleid	112	0,03%				
B GEMEENTEFONDS	28.282	9,19%	2017	4,07%	1.777	1.652
C PROVINCIEFONDS	2.188	0,71%	2017	11,31%	382	128
A INFRASTRUCTUURFONDS	6.243	2,03%				
Aanleg	2.058	0,57%	2017	1,72%	55	120
Onderhoud	2.268	0,63%	2017	5,71%	200	132
Apparaat	726	0,20%	2017	2,46%	28	42
Niet meegenomen	1.192	0,33%				
F DIERGEZONDHEIDSFONDS	35	0,01%				
ACCRES GEMEENTEFONDS	276	0,09%				
ACCRES PROVINCIEFONDS	39	0,01%				
H BES-FONDS	41	0,01%	2017	0,00%	0	0
J DELTAFONDS	1.119	0,36%				
Uitgaven meegenomen	519	0,14%	2017	3,25%	26	30
Uitgaven niet meegenomen	600	0,17%				
PRIJSBIJSTELLING	581	0,19%				
ARBEIDSVORWAARDEN	1.275	0,41%				
KOPPELING UITKERINGEN	275	0,09%				
ALGEMEEN	10	0,00%				
HOMOGENE GROEP INTERNATIONALE SAMENWERKING	4.662	1,51%	2017	0,00%	0	0
Totale uitgaven	307.876					
Totale uitgaven (excl dubbel tellingen)^b	301.281	100,00%				
Totale uitgaven (meegenomen)	276.474	91,77%		3,63%	15.524	15.379

^a Exclusief uitgaven aan Deltafonds en Infrastructuurfonds (dubbel telling)

^b De totale uitgaven exclusief dubbel tellingen (301,3 mld) wijken af van de uitgaven van 277 mld zoals weergegeven in Figuur 1. Dit komt omdat in Figuur 1 de niet-belastingontvangsten van 19,4 mld van de uitgaven zijn afgetrokken. Bovendien nemen wij het saldo van uitgaven en inkomsten van de financiering van de staatsschuld niet mee (dit is 48,1-46,2 = 1,9 mld). Hiermee komen de netto-uitgaven uit op 283,8 mld (301,3 – 19,4+1,9). Het overige verschil ligt aan het feit dat Figuur 1 uitgaat van uitgaven op EMU-basis en deze tabel uitgaat van uitgaven op kasbasis.

3.3. Niet-belastingontvangsten

Binnen de verschillende begrotingen worden niet alleen uitgaven, maar ook ontvangsten verantwoord. Deze 'niet-belastingontvangsten' worden dus verantwoord als negatieve uitgaven, en niet als inkomsten. Het totaal van deze ontvangsten is 19,4 miljard euro (exclusief financiering nationale schuld). Hieronder bespreken we de ontvangsten waarvan een benadering kan worden gegeven van de regionale verdeling.

V Buitenlandse Zaken

De post Europese Samenwerking omvat opbrengsten van 686,7 miljoen euro. Dit bestaat volledig uit de perceptiekostenvergoeding: dit is de vergoeding die lidstaten maken voor het innen van de douanerechten. Deze inkomsten worden gefinancierd vanuit de EU-begroting. We gaan er dus vanuit dat het aandeel voor Fryslân 0 is.

VI Veiligheid en Justitie

De totale niet-belastingontvangsten binnen dit ministerie zijn 1.713,60 miljoen euro. Hiervan bestaat 1.213 miljoen uit de post straffen en beschermen. Dit is onderverdeeld in 858 miljoen euro aan (verkeers)boetes en 342 miljoen aan het afpakken van crimineel vermogen. De regionale verdeling van boetes is beschikbaar via het CJIB (Centraal Justitieel Incassobureau). Volgens deze cijfers is het aandeel Friese boetes 1,53%. Dit komt neer op 20 euro per inwoner, waar dit landelijk 50 euro per inwoner is. Van de overige posten is de regionale verdeling niet bekend.

VIII Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

Een relatief grote opbrengstenpost is de terugontvangen hoofdsom aan studiefinanciering (896,9 miljoen euro). Als we aannemen dat de verdeling hiervan gelijk is aan de uitgaven aan studiefinanciering, is het Friese aandeel 3,88%. Dit komt neer op 54 euro per inwoner, waar dit landelijk 52 euro is.

XIII Economische Zaken

De post 'Een doelmatige en duurzame energievoorziening' geeft opbrengsten van 3.221,20 miljoen euro. 1.950,00 miljoen hiervan zijn aardgasbaten. In het rapport Delfstoffen en aardwarmte in Nederland wordt aangegeven hoeveel gas er uit de bodem wordt gehaald en hoe dit verdeeld is over de verschillende gasvelden.⁴¹ Meer dan 80% van het aardgas komt uit Groningen. Fryslân is de tweede leverancier met een aandeel van 10,59%. Dit komt neer op een bijdrage van 319 euro per inwoner, waar dit landelijk gemiddeld 114 euro is.

Een andere belangrijke post zijn de opbrengsten uit de heffing Opslag Duurzame Energie (ODE) van 1.074,00 miljoen euro. Net als bij de energiebelasting kan op basis van cijfers over het energieverbruik (bron: CBS) een benadering worden gegeven over de regionale verdeling van de opbrengsten (zie paragraaf 2.2). Volgens deze benadering is het aandeel van Fryslân 3,96%. Dit komt neer op een bedrag van 66 euro per inwoner. Landelijk is dit 63 euro per inwoner.

---

⁴¹ Ministerie van Economische Zaken (2015). Delfstoffen en aardwarmte in Nederland. Jaarverslag 2015. Den Haag.

XV Sociale Zaken en Werkgelegenheid

De totale niet-belastingontvangsten binnen dit ministerie zijn 1.885,50 miljoen euro, waarvan 1.548,20 valt onder de post kinderopvang. Dit is weer onderverdeeld in Ontvangsten Algemeen (352,40) en Werkgeversbijdrage kinderopvang (1.195,90). De algemene ontvangsten zijn terugbetalingen van ouders die teveel toeslag hebben ontvangen. De regionale verdeling daarvan is niet bekend. De werkgeversbijdrage bedraagt 0,5% van de loonsom. Omdat de loonsom wel bekend is per provincie, kan hierover wel een uitspraak worden gedaan. Het aandeel van Fryslân zou volgens deze berekening 3,09% zijn. Dit komt neer op 57 euro per inwoner. Landelijk is dit 70 euro per inwoner.

Premiegefinancierd Budgettair Kader Zorg

De ontvangsten binnen het BKZ zijn de opbrengsten van de eigen betalingen en eigen bijdragen. De bedragen zijn 3.308,40 miljoen euro in het kader van de Zorgverzekeringswet en 1.879,10 miljoen euro in het kader van de Wet langdurige zorg. Als we aannemen dat de regionale verdeling van deze opbrengsten gelijk is aan de regionale verdeling van de zorguitgaven (zie paragraaf 3.1), dan is het aandeel voor Fryslân 3,82% voor de Zvw en 4,46% voor de Wlz. Per inwoner betekent dit een bedrag van respectievelijk 195 en 130 euro. Landelijk is dit 193 en 110 euro per inwoner.

Van alle overige niet-belastingontvangsten is het binnen dit onderzoek niet mogelijk om de regionale verdeling te achterhalen.

3.4. Overzicht niet-belastingontvangsten

Uit bovenstaande blijkt dat voor ruim de helft van de niet-belastingontvangsten een benadering gegeven kan worden van de regionale verdeling hiervan. Uiteindelijk nemen we 61,17% mee in onze berekeningen. Tabel 5 geeft een overzicht van het geschatte Friese aandeel in deze ontvangsten. Fryslân kent relatief lage aandelen als het gaat om verkeersboetes (1,53%). Het hoogste aandeel vinden we bij de aardgasbaten (10,59%). Gemiddeld is het aandeel 4,77%, wat beduidend hoger is dan het percentage van de Friese bevolking (3,78%).

Uitgedrukt per inwoner zijn de totale niet-belastingontvangsten afkomstig uit Fryslân 841 euro per jaar. Gemiddeld voor heel Nederland is dit 652 euro per inwoner. Fryslân betaalt dus meer dan gemiddeld aan overige niet-belastingontvangsten.

Tabel 5: Geschat aandeel van Fryslân in de begrote niet-belastingontvangsten van 2018.

	Bedrag begroting		Meest recente jaar met gegevens	Geschat aandeel Fryslân	Geschat bedrag per inwoner	
	2018 (in miljoenen euro's)	% van totaal			Fryslân	Nederland
I DE KONING	0,0	0,00%				
IIA STATEN-GENERAAL	4,2	0,02%				
IIB OVERIGE HOGE COLLEGES VAN STAAT, KABINETTEN EN DE KIESRAAD	5,7	0,03%				
III ALGEMENE ZAKEN	6,8	0,04%				
IV KONINKRIJKSRELATIES	47,8	0,25%				
V BUITENLANDSE ZAKEN	686,7	3,54%				
Europese Samenwerking	686,7	3,54%	2017	0,00%	0	0
VI VEILIGHEID EN JUSTITIE	1.713,6	8,84%				
Veiligheid en criminaliteitsbestrijding	1.213,0	6,26%				
Boetes	857,6	4,42%	2016	1,53%	20	50
Afpakken	342,4	1,77%				
VII BINNENLANDSE ZAKEN EN KONINKRIJKSRELATIES	51,0	0,26%				
VIII ONDERWIJS, CULTUUR EN WETENSCHAP	1.380,6	7,12%				
Studiefinanciering	896,9	4,63%	2016	3,88%	54	52
IXB FINANCIEN	2.161,2	11,15%				
X DEFENSIE	393,6	2,03%				
XII INFRASTRUCTUUR EN MILIEU	247,5	1,28%				
XIII ECONOMISCHE ZAKEN	3.540,0	18,26%				
Een doelmatige en duurzame energievoorziening	3.221,2	16,61%				
COVA	111,0	0,57%				
Opbrengst heffing ODE	1.074,0	5,54%	2016	3,96%	66	63
Onttrekking begrotingsreserve duurzame energie	73,0	0,38%				
Aardgasbaten	1.950,0	10,06%	2015	10,59%	319	114
Ontvangsten zoutwinning	2,5	0,01%				
Diverse ontvangsten	10,7	0,06%				
XV SOCIALE ZAKEN EN WERKGELEGENHEID	1.885,5	9,72%				
Kinderopvang	1.548,2	7,98%				
Ontvangsten algemeen	352,4	1,82%				
Werkgeversbijdrage kinderopvang	1.195,9	6,17%	2014	3,09%	57	70
SOCIALE VERZEKERINGEN	369,9	1,91%				
XVI VOLKSGEZONDHEID, WELZIJN EN SPORT PREMIEGEFINANCIERD BUDGETTAIR KADER ZORG	5.187,5	26,75%				
Zorgverzekeringswet	3.308,4	17,06%	2015	3,82%	195	193
Wet langdurige zorg	1.879,1	9,69%	2015	4,46%	130	110
XVII BUITENLANDSE HANDEL & ONTWIKKELINGSSAMENWERKING	15,7	0,08%				
XVIII WONEN & RIJKSDIENST	609,0	3,14%				
B GEMEENTEFONDS	0,0	0,00%				
C PROVINCIEFONDS	0,0	0,00%				
A INFRASTRUCTUURFONDS	6.243,2	32,20%				
Bijdrage andere begrotingen Rijk	5.676,9	29,28%				
F DIERGEZONDHEIDSFONDS	34,5	0,18%				

ACCRES GEMEENTEFONDS	0,0	0,00%		
ACCRES PROVINCIEFONDS	0,0	0,00%		
H BES-FONDS	0,0	0,00%		
J DELTAFONDS	1.119,3	5,77%		
Bijdrage ten laste van begroting Hoofdstuk XII	918,4	4,74%		
Totale ontvangsten^a	19.390,4	100,00%		
Totale ontvangsten (meegenomen)	11.860,3	61,17%	4,77%	841 652

^a Onder de ontvangsten van het Infrastructuurfonds en het Deltafonds vallen ook bijdragen van andere begrotingen. Om dubbel telling te voorkomen zijn deze niet meegenomen in de berekeningen van de totale ontvangsten

4 Inkomsten en uitgaven vergeleken

In bovenstaande hoofdstukken hebben we de financiële stromen tussen het Rijk en de provincie Fryslân waar mogelijk in kaart gebracht. Uitgangspunt hierbij vormt de rijksbegroting over het jaar 2018. We onderscheiden drie verschillende financiële stromen: (1) belasting- en premie-inkomsten, (2) uitgaven en (3) niet-belastinginkomsten. In veel gevallen kan een uitspraak worden gedaan over de regionale verdeling van gelden. Tabel 6 zet de belangrijkste informatie uit de tabellen 3-5 nog eens op een rijtje.

Uit de tabel blijkt dat Fryslân per inwoner minder bijdraagt aan de Rijksbelastingen dan de gemiddelde Nederlander. Het verschil is 2.722 euro per jaar. Wat de overige (niet belasting) ontvangsten betreft draagt Fryslân juist meer bij (een verschil van 189 euro per inwoner per jaar). Qua totale ontvangsten draagt Fryslân 2.534 euro minder bij dan gemiddeld. Dit verschil is dermate groot dat vrij zeker kan worden gesteld dat men in Fryslân minder betaalt dan in de rest van Nederland, ondanks dat niet alle cijfers bekend zijn.

Wat de Rijksuitgaven betreft krijgt Fryslân per inwoner juist meer dan de gemiddelde Nederlander. Dit verschil bedraagt 145 euro en is daarmee relatief klein. Aangezien de cijfers altijd met voorzichtigheid geïnterpreteerd moeten worden (niet alle cijfers zijn bekend, soms moet worden volstaan met een benadering), kunnen we niet met zekerheid zeggen dat men in Fryslân inderdaad meer ontvangt dan in de rest van Nederland.

Per saldo is Fryslân dus een netto-ontvanger van rijks gelden. Het batig saldo per inwoner ten opzichte van het gemiddelde in Nederland bedraagt 2.679 euro (2.534+145).

Tabel 6: Overzicht van de financiële stromen tussen het Rijk en Fryslân.

	Begroting 2018		Bedrag per inwoner			
	(in miljoenen euro's)	% van totaal	Aandeel Fryslân	Fryslân	Nederland	Vershil
Totale belasting- en premieontvangsten	282.525	100,00%				
Totale belasting- en premieontvangsten (meegenomen)	274.441	97,14%	3,14%	13.298	16.020	-2.722
Totale niet-belastingontvangsten	19.390	100,00%				
Totale niet-belastingontvangsten (meegenomen)	11.860	61,17%	4,77%	841	652	189
Totaal ontvangsten	301.915	100,00%				

Totaal ontvangsten (meegenomen)	286.301	94,83%	3,20%	14.139	16.672	-2.534
Totale uitgaven	301.281	100,00%				
Totale uitgaven (meegenomen)	276.474	91,77%	3,63%	15.524	15.379	145
